

Lagrådsremiss

Ökad effektivitet, säkerhet och tillgänglighet i valförfarandet

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 23 januari 2014

Karin Enström

Mathias Säfsten
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Alla röstberättigade personer ska ha möjlighet att utöva sin rösträtt. Regeringen föreslår därför bl.a. att personer som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till sin vallokal eller röstningslokal ska erbjudas möjlighet att få lämna sina röster till kommunala ambulerande röstmottagare.

Förtroendet för valförfarandet förutsätter att valen genomförs på ett korrekt sätt. Det kräver att alla de som arbetar med val har relevant kunskap om vilka regler som gäller. Det föreslås därför att bara den som har fått relevant utbildning ska få förordnas som röstmottagare.

Förtidsröstningen ökar. Tillförlitligheten och effektiviteten i valprocessen vid förtidsröstning måste samtidigt upprätthållas. Regeringen föreslår därför att minst en röstningslokal i varje kommun ska vara öppen varje dag under förtidsröstningen och att minst två röstmottagare ska vara närvarande under röstmottagningen. För att öka säkerheten i valförfarandet föreslås det även att kommunerna ska förvara valmaterial som tagits emot under förtidsröstningen avskilt och på ett säkert sätt.

I syfte att minska risken för otillbörlig påverkan i samband med röstningen föreslås att en lokal för röstmottagning ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljare inte hindras eller störs under röstningen. Vidare föreslås bl.a. att en sådan lokal inte ska ha anknytning till en viss politisk sammanslutning. För att trygga valsäkerheten föreslås också att valnämnden får avsluta den preliminära rösträkningen en dag senare, dvs. under torsdagen efter valdagen.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2014 när det gäller avskild och säker förvaring av förtidsröster och i övrigt den 1 januari 2015.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837)	4
3	Ärendet och dess beredning	13
4	Utbildning av röstmottagare och valnämnder	13
4.1	Utbildning av röstmottagare	13
4.2	Länsstyrelsen ska ansvara för utbildning av valnämnderna	15
4.3	Skyldigheten att ta emot ett uppdrag som röstmottagare tas bort	17
5	Nya krav på utformningen av röstmottagningsställen.....	18
5.1	Ett röstmottagningsställe ska vara tydligt avgränsat	18
5.2	Neutrala lokaler	20
6	Förtidsröstning	22
6.1	Öppettider för förtidsröstningen	22
6.2	Minst två röstmottagare vid förtidsröstning	23
6.3	Mottaget valmaterial ska förvaras avskilt och säkert	24
6.4	Ökade möjligheter att lämna särskild personröst.....	25
7	Förtidsröstning vid omval	28
8	Deltagande i val för personer med funktionsnedsättning	33
8.1	Röstning utanför ett röstmottagningsställe	33
8.2	Biträde åt väljare vid röstning	34
9	Budröstning.....	36
9.1	Risken för otillbörlig påverkan vid budröstning har kontinuerligt bevakats	36
9.2	Ambulerande röstmottagare	37
9.3	Förfarandet vid budröstning	39
10	Valnämndens preliminära rösträkning kan i undantagsfall förlängas en dag	43
11	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	47
12	Ekonomiska och andra konsekvenser	48
13	Författningskommentar.....	51
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet E-röstning och andra valfrågor (SOU 2013:24).....	60
Bilaga 2	Kommitténs lagförslag.....	66
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna.....	76

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837).

2 Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (2005:837)

dels att 9 kap. 4 § och 15 kap. 2 § samt rubriken närmast före 15 kap. 2 § ska upphöra att gälla,

dels att nuvarande 4 kap. 22 § ska betecknas 4 kap. 26 §,

dels att 3 kap. 2–5 §§, 4 kap. 20 §, 7 kap. 1, 3–5, 7 och 8 §§, 10 kap. 7 § samt 12 kap. 1 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 4 kap. 22 § ska sättas närmast före 4 kap. 26 §,

dels att det i lagen ska införas sju nya paragrafer, 4 kap. 22–25 §§, 7 kap. 3 a §, 8 kap. 7 a § och 12 kap. 8 §, samt närmast före 4 kap. 22 §, 7 kap. 3 a och 4 §§ samt 12 kap. 8 § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 §

Länsstyrelsen är regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val.

Länsstyrelsen är regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val *och för utbildning av valnämnderna.*

Lydelse enligt SFS 2013:1159

Föreslagen lydelse

3 §

I varje kommun ska det finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val.

Att kommunerna ska se till att det finns *en vallokal för varje valdistrikt* framgår av 4 kap. 20 §.

Att kommunerna ska se till att det finns *lokaler för röstmottagning* framgår av 4 kap. 20, 22 och 23 §§.

I val som gäller hela landet ansvarar varje kommun också för att det i kommunen finns röstningslokaler som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppet hållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

På varje röstmottagningsställe *skall* det finnas så många röstmottagare som behövs för att röstmottagningen *skall* kunna

På varje röstmottagningsställe *ska* det finnas så många röstmottagare som behövs för att röstmottagningen *ska* kunna

genomföras.

För varje valdistrikt *skall* det utses minst fyra röstmottagare, varav en ordförande och en ersättare för ordföranden. Vid *röstmottagningen skall* minst tre av röstmottagarna vara närvarande *i vallokalen*. En av dessa *skall* vara ordföranden eller ordförandens ersättare.

genomföras.

För varje valdistrikt *ska* det utses minst fyra röstmottagare, varav en ordförande och en ersättare för ordföranden. Vid *röstmottagning i en vallokal ska* minst tre av röstmottagarna vara närvarande. En av dessa *ska* vara ordföranden eller ordförandens ersättare.

Vid röstmottagning i en röstningslokal ska minst två röstmottagare vara närvarande.

5 §

Röstmottagare förordnas av valnämnden. Röstmottagare hos en utlandsmyndighet förordnas dock av myndighetens chef. Om valnämnden har beslutat att röstmottagning *skall* äga rum på ett sjukhus, en kriminalvårdsanstalt, ett häkte eller någon liknande inrättning, får nämnden överlåta åt den som är chef för inrättningen att förordna röstmottagare där.

Alla som är valbara till ledamöter i valnämnden är skyldiga att ta emot ett uppdrag som röstmottagare i ett valdistrikt, om de inte har ett giltigt hinder.

Röstmottagare förordnas av valnämnden. Röstmottagare hos en utlandsmyndighet förordnas dock av myndighetens chef. Om valnämnden har beslutat att röstmottagning *ska* äga rum på ett sjukhus, en kriminalvårdsanstalt, ett häkte eller någon liknande inrättning, får nämnden överlåta åt den som är chef för inrättningen att förordna röstmottagare där.

Som röstmottagare får endast den förordnas som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget.

4 kap.

Lydelse enligt SFS 2013:1159

Föreslagen lydelse

20 §

Varje kommun ska se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

För varje valdistrikt ska det finnas en vallokal.

En vallokal ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljare inte hindras eller störs under röstningen. Den ska inte ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och den bör inte ha anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Röstningslokaler

22 §

I val som gäller hela landet ska varje kommun se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

En röstningslokal ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljare inte hindras eller störs under röstningen. Den ska inte ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och den bör inte ha anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag.

23 §

Vid omval ska det i de kommuner som valet gäller finnas röstningslokaler enligt 22 §.

I övriga kommuner ska det finnas minst en röstningslokal enligt 22 § som ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Kommuner som avses i andra stycket ska senast en vecka efter ett beslut om omval meddela den centrala valmyndigheten var och när förtidsröstning inom kommunen kan ske.

24 §

Kommunen bestämmer vilka dagar och tider en röstningslokal ska vara öppen för röstning. I varje kommun som valet gäller ska dock minst en röstningslokal vara öppen varje dag under den tid förtidsröstningen får ske.

På valdagen ska minst en röstningslokal i varje kommun vara öppen för röstmottagning under den tid som enligt 21 § första stycket gäller för röstning i en vallokal.

25 §

Den centrala valmyndigheten bestämmer, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), hos vilka svenska utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler.

7 kap.

1 §

Röstning äger rum på röstmottagningsställen. Väljare röstar i första hand i sin vallokal på valdagen. De kan också före eller under valdagen rösta i röstningslokaler som kommunerna eller utlandsmyndigheterna har inrättat. Väljare får dessutom i vissa fall rösta genom bud eller brev.

Den centrala valmyndigheten bestämmer, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), hos vilka svenska utlandsmyndigheter det skall finnas röstningslokaler.

Röstning äger rum på röstmottagningsställen. Väljare röstar i första hand i sin vallokal på valdagen. De kan också före eller under valdagen rösta i röstningslokaler som kommunerna eller utlandsmyndigheterna har inrättat. Väljare får dessutom i vissa fall lämna sina röster till av valnämnden särskilt förordnade röstmottagare (ambulerande röstmottagare) eller rösta genom bud eller brev.

3 §

Väljare skall göra i ordning sina röster bakom en valskärm och därefter lämna valkuverten till röstmottagarna.

Väljare ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm och därefter lämna valkuverten till röstmottagarna.

Väljare som på grund av *funktionshinder* eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, *skall* på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs.

Väljare som på grund av *funktionsnedsättning* eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, *ska* på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. *En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen.*

Röstning genom ambulerande röstmottagare

3 a §

Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får om de begär det lämna sina valsedlar till ambulerande röstmottagare.

Vid röstmottagning enligt första stycket tillämpas de allmänna bestämmelserna om röstning och röstmottagning i detta kapitel och 8 kap. och bestämmelserna om röstmottagning i röstningslokal i 10 kap.

Vem som får rösta genom bud

4 §

Väljare som på grund av sjukdom, *funktionshinder* eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valsedlar där genom bud.

Väljare som på grund av sjukdom, *funktionsnedsättning* eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valsedlar där genom bud.

Dessutom får följande väljare budrösta:

1. väljare som betjänas av Posten AB:s lantbrevbärare, i den utsträckning som följer av 3 kap. 6 §,
2. väljare som är intagna i häkte,
3. väljare som är intagna i kriminalvårdsanstalt och av säkerhetsskäl inte kan rösta i samma röstningslokal som andra intagna på anstalten.

Budröster *skall* lämnas i ytterkuvert för budröst.

Budröster *ska* lämnas i ytterkuvert för budröst.

5 §

Följande personer får vara bud:

1. väljarens make eller sambo *samt* väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon,

1. väljarens make eller sambo *och* väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon,

2. de som yrkesmässigt eller på liknande sätt ger väljaren vård eller som annars brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,

3. de som särskilt har förordnats av kommunen att vara bud,

4. av Posten AB anställda lantbrevbärare,

5. anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.

Ett bud *skall* ha fyllt 18 år.

3. lantbrevbärare anställda av Posten AB,

4. anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.

Ett bud *ska* ha fyllt 18 år.

7 §

Väljare som vill rösta genom bud *skall*

1. i närvaro av budet och ett vittne lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för budröst,

2. klistra igen ytterkuvertet,

3. på kuvertet

a) intyga att de gjort i ordning valkuvert och ytterkuvertet på detta sätt och att valkuvert inte har gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet; väljare som avses i 4 § första stycket *skall* dessutom på ytterkuvertet intyga att de uppfyller kraven för att få budrösta,

b) ange sitt namn och sitt personnummer.

En väljare som vill rösta genom bud *ska*

1. för varje val själv lägga en valse del i ett valkuvert,

2. i närvaro av budet och ett vittne lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för budröst,

3. klistra igen ytterkuvertet,

4. på kuvertet

a) ange sitt namn och sitt personnummer, och

b) intyga att han eller hon gjort i ordning valkuvert och ytterkuvertet på detta sätt och att valkuvert inte har gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet samt, om han eller hon är en väljare som avses i 4 § första stycket, på ytterkuvertet intyga att han eller hon uppfyller kraven för att få budrösta.

På ytterkuvertet *skall* vittnet och budet ange sina

1. namn,

2. personnummer,

3. adresser,

och intyga att väljaren själv har gjort det som sägs i första och andra styckena samt att de inte känner till något som gör att de uppgifter som väljaren har lämnat inte är riktiga. Vidare *skall* det antecknas vilken av *de* i 5 § första

På ytterkuvertet *ska* vittnet och budet ange sina namn och personnummer och intyga att väljaren själv har gjort det som sägs i första stycket 2–4 och att de inte känner till något som gör att de uppgifter som väljaren har lämnat inte är riktiga. Vidare *ska* det antecknas vilken av kategorierna i 5 § första stycket som är tillämplig på budet.

stycket *angivna kategorierna* som är tillämplig på budet.

Ett vittne *skall* ha fyllt 18 år.

Ett vittne *ska* ha fyllt 18 år.

8 §

I stället för *vad som sägs i 7 §* första och andra styckena gäller att bud som är lantbrevbärare inte behöver vara närvarande när väljaren gör i ordning ett ytterkuvert för budröst. Ett sådant bud *skall* på ytterkuvertet i stället för personnummer *och adress* ange sitt tjänstgöringsnummer *samt* intyga att kuvertet har tagits emot från väljaren själv.

I stället för *vad som sägs i 7 §* andra stycket gäller att ett bud som är anställd vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt i stället för personnummer *och adress* får ange sitt tjänstgöringsnummer.

Den som inte har något personnummer eller tjänstgöringsnummer *skall* i stället ange någon motsvarande identifikationsuppgift.

I stället för 7 § första och andra styckena gäller att bud som är lantbrevbärare inte behöver vara närvarande när väljaren gör i ordning ett ytterkuvert för budröst. Ett sådant bud *får* på ytterkuvertet i stället för personnummer ange sitt tjänstgöringsnummer. *Budet ska* intyga att kuvertet har tagits emot från väljaren själv.

I stället för 7 § andra stycket gäller att ett bud som är anställd vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt i stället för personnummer får ange sitt tjänstgöringsnummer.

Den som inte har något personnummer eller tjänstgöringsnummer *ska* i stället ange någon motsvarande identifikationsuppgift.

8 kap.

7 a §

Om ett röstmottagningsställe under någon tid när röstmottagning sker inte är tillgängligt för väljare med funktionsnedsättning, får röstmottagarna ta emot dessa väljares valkuvert utanför röstmottagningsstället, om det kan ske under betryggande former.

10 kap.

7 §

Det *skall* fortlöpande föras anteckningar över röstmottagningen i en röstningslokal.

Om röstmottagningen avbryts *skall* anteckningarna och de kuvert som tagits emot förvaras på ett säkert sätt under avbrottet.

Det *ska* fortlöpande föras anteckningar över röstmottagningen i en röstningslokal.

Om röstmottagningen avbryts *ska* anteckningarna och de kuvert som tagits emot förvaras på ett säkert sätt under avbrottet.

Anteckningarna och det valmaterial som tagits emot ska också förvaras avskilt och på ett säkert sätt i avvaktan på rösträkningen.

12 kap.

1 §

På onsdagen efter valdagen *skall* valnämnden sammanträda för att granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna. Sammanträdet är offentligt. Resultatet av nämndens röst-räkning är preliminärt.

Vid sammanträdet *skall* nämnden granska

1. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som till och med valdagen kommit in till nämnden och behållits där,

2. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som röstmottagarna lämnat tillbaka till nämnden enligt 9 kap. 13 §,

3. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som kommit in till nämnden innan någon av de valurnor som sägs i 2 § har tömts, och

4. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som röstmottagarna enligt 9 kap. 12 § lagt in i särskilda omslag.

Granskningen går i tillämpliga delar till på samma sätt som enligt 9 kap. 9–12 §§.

På onsdagen efter valdagen *ska* valnämnden sammanträda för att granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna. Sammanträdet är offentligt. Resultatet av nämndens röst-räkning är preliminärt.

Vid sammanträdet *ska* nämnden granska

Om det behövs ytterligare tid för att på ett betryggande sätt genomföra rösträkningen, får valnämnden fortsätta sammanträdet för röst-räkning på torsdagen efter valdagen.

7 §

När sammanträdet för röst-räkning avslutats, *skall* valnämnden till länsstyrelsen genast överlämna

1. nämndens protokoll, och

2. de omslag som nämnden gjort i ordning.

Om länsstyrelsen begär det *skall* nämnden också överlämna röst-längderna.

När sammanträdet för röst-räkning avslutats, *ska* valnämnden till länsstyrelsen genast överlämna

Om länsstyrelsen begär det *ska* nämnden också överlämna röst-längderna.

Om valnämnden med stöd av 1 § fjärde stycket fortsätter sammanträdet på torsdagen efter valdagen, ska nämnden på onsdagen till länsstyrelsen lämna över de omslag som gjorts i

*ordning för de val som räknats
färdigt fram till dess.*

Säkerhet

8 §

*Om rösträkningen avbryts ska
de omslag som gjorts i ordning
och övrigt valmaterial förvaras på
ett säkert sätt.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2014 i fråga om 10 kap. 7 §
och i övrigt den 1 januari 2015.

2. Äldre föreskrifter ska tillämpas vid ett omval som hålls på grund av
att ett ordinarie val till riksdagen eller landstings- eller
kommunfullmäktige i september 2014 upphävts.

3 Ärendet och dess beredning

Den 27 oktober 2011 beslutade regeringen direktiv till en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att göra en översyn av delar av valsystemet (dir. 2011:97). Kommittén tog namnet 2011 års vallagskommitté (Ju 2011:13).

Kommittén överlämnade i januari 2013 delbetänkandet Proportionalitet i val samt förhandsanmälan av partier och kandidater (SOU 2012:94). I april 2013 överlämnade kommittén slutbetänkandet E-röstning och andra valfrågor (SOU 2013:24). I lagrådsremissen behandlas, med några undantag, de förslag som lämnas i slutbetänkandet.

En sammanfattning av slutbetänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2013/3126/L6).

4 Utbildning av röstmottagare och valnämnder

4.1 Utbildning av röstmottagare

Regeringens förslag: Som röstmottagare får endast den förordnas som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget.

Kommitténs förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *flertalet länsstyrelser* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, tillstyrker eller har ingen invändning mot förslaget. *Valmyndigheten* är i grunden positiv till förslaget. Myndigheten påpekar dock dels att utbildningskravet ökar kraven på berörda valmyndigheter inför eventuella omval och extra val, dels att Valmyndigheten med nuvarande resurser har svårt att klara att tillhandahålla ett fullgott utbildningsmaterial till alla kommuner. När det gäller utlandsmyndigheterna anför Valmyndigheten bl.a. att dessa bör få ett uttryckligt uppdrag att ansvara för utbildningen av röstmottagarna vid den egna myndigheten. *Luleå kommun* instämmer i att alla röstmottagare ska genomgå utbildning men föreslår att valnämnderna ska få förordna röstmottagare före genomgången utbildning för att valnämnderna ska kunna planera genomförandet av valet på ett bra sätt. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* anför att utbildningens innehåll bör preciseras och att det bör införas någon form av kunskapsprov och lämplighetstest för deltagarna. *Umeå universitet* efterlyser en förklaring av vad som avses med nödvändig utbildning och anför att en utbildning för samtliga röstmottagare utgör ett mycket omfattande åtagande med ekonomiska konsekvenser. *Lunds kommun* anser att en obligatorisk utbildning kräver en förhållandevis starkt formaliserad kursplan med fastställda utbildningsmoment, regler om eventuell kunskapskontroll och möjlighet för valnämnden att återkalla ett tidigare utfärdat förordnande på grundval

av att vederbörande inte har tillgodogjort sig utbildning på ett tillfredsställande sätt och en motsvarande rättighet för den enskilde att få en sådan bedömning dokumenterad. *Malmö kommun* anser att det behöver förtydligas hur valnämnderna ska säkerställa kravet på utbildning innan förordnandet och vad utbildningen ska innehålla.

Skälen för regeringens förslag

I dag varierar utbildningen av röstmottagare

Av 3 kap. 3 § vallagen följer att valnämnden, som lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val, ansvarar för bl.a. rekrytering och utbildning av röstmottagare. Enligt 5 § samma kapitel är det valnämnden som förordnar röstmottagare. Därutöver finns inga bestämmelser i vallagen om förutsättningar för förordnande av röstmottagare och om utbildning av dessa.

För att underlätta för valnämnderna och främja ett enhetligt förfarande i röstmottagningen runt om i landet tillhandahåller Valmyndigheten utbildningsfilmer och handledningar för röstmottagare i röstningslokal och vallokal. Valmyndigheten tillhandahåller även en e-presentation (elektronisk presentation) att använda i utbildningen. Av den enkätundersökning som kommittén har gjort bland landets valnämnder framgår att det utbildningsmaterial som Valmyndigheten tillhandahållit för röstmottagare inte använts av alla valnämnder och att inte alla röstmottagare genomgått utbildning. Ett antal valnämnder har tagit fram eget utbildningsmaterial som komplement till, eller i stället för, Valmyndighetens utbildningsmaterial. Av undersökningen framgår också att samtliga röstmottagare genomgår utbildning, men att utbildningsinsatserna och formerna för utbildningen varierar mellan grupperna: ordförande/vice ordförande, erfarna röstmottagare och nytillträdde röstmottagare.

Varje röstmottagare ska genomgå utbildning

En förutsättning för ett korrekt genomförande av allmänna val och därmed för väljarnas förtroende för valförandet är att röstmottagarna är väl insatta i de bestämmelser som gäller för val. Det är också önskvärt att det bland röstmottagarna i vallokaler och röstningslokaler finns personer med erfarenhet från röstmottagning i tidigare val.

Genomförandet av allmänna val är ett i detalj reglerat och omfattande administrativt förfarande. Allmänna val sker vart fjärde år och val till Europaparlamentet vart femte år. Det regelverk som styr förfarandet förändras oftast i någon del mellan varje val. Redan dessa förutsättningar talar starkt för att utbildning behövs inför varje val för röstmottagare. Även de fel som Valprövningsnämnden pekar på i sin promemoria Erfarenheter av provningen av överklaganden i 2010 års val (dnr 13-2011) tyder på att det finns ett behov av ytterligare utbildning för bl.a. röstmottagare. Mot den nu angivna bakgrunden anser regeringen att det bör vara obligatoriskt för alla röstmottagare att genomgå utbildning för att säkerställa relevant kompetens vid röstmottagningen.

Luleå kommun föreslår att valnämnderna ska få förordna röstmottagare före genomgången utbildning för att valnämnderna ska kunna planera

genomförandet av valet på ett bra sätt. Regeringen anser dock att en sådan lösning riskerar att öppna upp för problem. Redan beslutade förordnanden kan t.ex. behöva återkallas för det fall en redan förordnad röstmottagare inte genomgår utbildning. Enligt regeringens mening framstår risken för att valnämnderna inte ska kunna planera genomförandet på ett bra sätt om förslaget genomförs som liten. Regeringen instämmer därför i kommitténs bedömning och föreslår en ny bestämmelse i vallagen med innebörd att bara den som har genomgått utbildning för röstmottagare får förordnas som sådan.

Uppgiften att utbilda röstmottagare är en väsentlig del av ansvaret för genomförande av val. Denna uppgift bör ligga kvar hos valnämnderna.

Några remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, vill se en precisering av utbildningens innehåll och anser att en kunskapskontroll också bör genomföras. Regeringen konstaterar att det fortfarande är Valmyndigheten som kommer att ha det övergripande ansvaret för frågor om val. För att bl.a. främja utvecklingen av en enhetlig praxis i valförandet framstår det som lämpligt att Valmyndigheten, liksom hittills, utvecklar och tillhandahåller nödvändigt utbildningsmaterial och att detta i möjligaste mån utnyttjas av valnämnderna i utbildningen. Detta innebär dock inte att utbildningsmaterialet blir en norm som nämnderna under alla omständigheter måste följa eller att de är förhindrade att komplettera utbildningsmaterialet med eget innehåll. Det är dock av största vikt att valnämnderna i så fall ser till att säkerställa kvaliteten i det material som används. Regeringen ser för närvarande inte något behov av att ytterligare reglera utbildningens innehåll eller att införa kunskapsprov.

I motsats till *Valmyndigheten* anser regeringen inte att det finns skäl för utlandsmyndigheterna särreglera just ansvaret för utbildningen av röstmottagarna vid den egna myndigheten. En följd av den föreslagna bestämmelsen är att utlandsmyndigheterna, i den utsträckning utlandsmyndigheterna förordnar röstmottagare, måste se till att dessa röstmottagare har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget.

4.2 Länsstyrelsen ska ansvara för utbildning av valnämnderna

Regeringens förslag: Länsstyrelsen ges ansvaret för utbildningen av valnämnderna i länet.
--

Kommitténs förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Den stora majoriteten av remissinstanserna, däribland *länsstyrelserna* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, tillstyrker förslaget. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* efterlyser dock förtydliganden avseende utbildningens innehåll. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* och *Jönköpings kommun* framför önskemål om att Valmyndigheten ska fortsätta att ta fram utbildningsmaterial till länsstyrelser och kommuner. Även *Valmyndigheten* är positiv till förslaget men anför bl.a. att det saknas ett konkret uppdrag för att Valmyndigheten och företrädare för länsstyrelser och valnämnder ska

samråda för att bestämma omfattningen av och innehållet i utbildningen för valnämnder och röstmottagare.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår i föregående avsnitt föreslår regeringen att bara den som har genomgått utbildning för röstmottagare ska kunna förordnas som röstmottagare och att uppgiften att utbilda röstmottagare ska ligga kvar hos valnämnderna.

Erfarenheterna från valen 2010 visar att det finns ett utbildningsbehov för olika led i valprocessen. De skäl som talar för att endast den som genomgått nödvändig utbildning ska få förordnas som röstmottagare talar också för att utbildning av valnämnderna behövs inför varje val. Den omständigheten att genomförandet av allmänna val är ett i detalj reglerat och omfattande administrativt förfarande och det förhållandet att val sker sällan och att regelverket som styr förfarandet oftast förändras i någon del mellan varje val talar alltså starkt för att även utbildning av valnämnderna behövs inför varje val. Liksom för röstmottagare tyder även de fel som Valprövningsnämnden pekar på i sin promemoria Erfarenheter av prövningen av överklaganden i 2010 års val på att det finns ett behov av ytterligare utbildning för valnämnderna.

Vid genomförandet av val är varje myndighet fullt ansvarig för sina områden enligt vallagen. Länsstyrelsen är enligt 3 kap. 2 § vallagen regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val. Av 3 kap. 3 § vallagen framgår att valnämnderna är lokala valmyndigheter med ansvar i kommunerna för frågor om val. Valnämnder och länsstyrelser samverkar i genomförandet av val.

Mot bakgrund av att det på länsstyrelserna finns förvaltningsrättslig kompetens och i många fall omfattande erfarenhet av genomförande av val framstår det som lämpligt att länsstyrelserna ges ett uttryckligt ansvar för utbildning av valnämnder. Dessutom utgör länet en etablerad geografisk förvaltningsenhet där kommunerna redan finns inordnade. Som regionala valmyndigheter utgör länsstyrelserna en naturlig instans för utbildning av valnämnderna. Inom länsstyrelserna finns också en stor kunskap om kommunerna. Regeringen ställer sig därför bakom kommitténs bedömning att länsstyrelserna ska ges ett uttryckligt ansvar för utbildning av valnämnder.

Länsstyrelsen i Jämtlands län efterlyser förtydliganden avseende utbildningens innehåll. Regeringen konstaterar att Valmyndigheten kommer att ha det övergripande ansvaret för frågor om val. Mot den bakgrunden anser regeringen att det är lämpligt att Valmyndigheten, liksom hittills, utvecklar och tillhandahåller behövligt utbildningsmateriel och att detta utnyttjas i utbildningen. Regeringen ser inte att det finns något behov av att ytterligare reglera utbildningens innehåll.

Valmyndigheten anför att det saknas ett konkret uppdrag för att myndigheten och företrädare för länsstyrelser och valnämnder ska samråda för att bestämma omfattningen av och innehållet i utbildningen för valnämnder och röstmottagare. Regeringen anser inte att det finns skäl att i vallagen slå fast en sådan samrådsskyldighet. Detta hindrar dock inte Valmyndigheten från att inhämta synpunkter från länsstyrelserna eller kommunerna när utbildningsmaterialet ska tas fram.

4.3 Skyldigheten att ta emot ett uppdrag som röstmottagare tas bort

Regeringens förslag: Skyldigheten att ta emot ett uppdrag som röstmottagare tas bort. Som en följd av att skyldigheten upphör upphävs även möjligheten att överklaga valnämndens beslut att inte godta ett hinder mot att ta emot ett uppdrag som röstmottagare.

Kommitténs förslag överensstämmer delvis med regeringens. Kommittén lämnar inte förslag om att upphäva överklagandebestämmelsen i 15 kap. 2 § vallagen.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inga synpunkter på förslaget. *Lunds universitet* avstyrker förslaget med motiveringen att funktionen som röstmottagare är ett offentlighetsligt uppdrag som man inte utan skäl ska kunna vägra att utföra. *Lunds kommun* avstyrker förslaget och anför att lagtexten än i dag utgör en symbolisk manifestation av medborgarnas fortlöpande allmänna medborgerliga skyldighet att gemensamt skydda och värna de demokratiska valens genomförande. *Malmö tingsrätt* pekar på behov av följdändringar i bestämmelserna i 15 kap. vallagen om överklagande.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 5 § andra stycket vallagen är var och en som är valbar som ledamot i valnämnden skyldig att ta emot ett uppdrag som röstmottagare. Kommittén föreslår att denna skyldighet ska upphöra.

Av den undersökning som kommittén låtit göra om bl.a. rekrytering av röstmottagare framgår att rekryteringsbasen i flertalet av de kommuner som svarat är god. Många kommuner uppger också att de har ambitiösa nyrekryteringskampanjer. Flera kommuner ger dock uttryck för rekryteringsproblem. Många kommuner uppger också att de har en högre medelålder än önskvärt. Några kommuner anför som förklaring att statusen som röstmottagare har sjunkit.

I motsats till *Lunds kommun* anser regeringen att det inte framstår som tidsenligt att behålla den lagstadgade skyldigheten att ta emot ett uppdrag som röstmottagare. Inga remissinstanser har heller påtalat att rekrytering behövt ske genom att åberopa den lagstadgade skyldigheten. Rekryteringsbasen för röstmottagare framstår i huvudsak som god. Mot denna bakgrund ställer sig regeringen bakom kommitténs bedömning att uppdraget som röstmottagare bör grundas på frivillighet och föreslår att bestämmelsen upphävs.

Enligt 15 kap. 2 § vallagen får ett beslut av en valnämnd att inte godta ett hinder mot att ta emot ett uppdrag som röstmottagare överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får inte överklagas. Som en följd av förslaget att ta bort skyldigheten att ta emot ett uppdrag som röstmottagare bör även överklagandebestämmelsen i 15 kap. 2 § vallagen, i enlighet med vad *Malmö tingsrätt* anför, upphävas.

5 Nya krav på utformningen av röstmottagningsställen

5.1 Ett röstmottagningsställe ska vara tydligt avgränsat

Regeringens förslag: En lokal för röstmottagning ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet, så att väljare inte hindras eller störs under röstningen.

Kommitténs förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Den stora majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har ingen invändning mot förslaget. *Göteborgs kommun* och *Stockholms kommun* anser att respektive valnämnd bör ges möjlighet att bedöma vilken avgränsning som är tillräcklig för att skapa ett sådant rum för röstmottagningen som kommittén föreslår. Vidare invänder Stockholms kommun bl.a. att förslaget avsevärt kan begränsa kommunernas möjlighet att erbjuda väljarna lätt tillgängliga röstningslokaler.

Skälen för regeringens förslag

Förtidsröstningen ökar – och behovet av lokaler förändras

Röstmottagningen i röstningslokaler för förtidsröstning som kommunerna inrättat har sedan 2006 ersatt sådan förtidsröstning som tidigare skedde i postens lokaler (poströstning). Andelen väljare som valt att förtidsrösta har alltsedan valen 1982 motsvarat omkring en tredjedel av det sammanlagda antalet avgivna röster i landet som helhet. Andelen minskade i valen 1998 och 2002 men har därefter ökat markant efter att kommunerna övertagit ansvaret för förtidsröstningen. Vid 2010 års val röstade 2 375 274 väljare på detta sätt, eller drygt 39 procent av väljarna.

Regeringen bedömer att det är av stor betydelse för valdeltagandet att röstning kan ske under en viss period före och fram till och med valdagen. För att skapa så gynnsamma förutsättningar som möjligt för förtidsröstning är det naturligt att kommunerna försöker finna röstningslokaler med hög tillgänglighet och på platser där många människor passerar, t.ex. köpcentra, gallerior, knutpunkter och liknande. Samtidigt är det viktigt att önskemålet att lokaler för röstmottagning inrättas på platser med hög tillgänglighet inte medför att kraven på säkerhet eftersätts. Samma krav på säkerhet i proceduren måste eftersträvas för förtidsröstande som för röstande i vallokal. Som Valmyndigheten påpekar i sin erfarenhetsrapport ger en allt mer tillgänglig röstningsprocess upphov till att det blir nödvändigt att ha en striktare syn på lokalernas avgränsning i förhållande till kringliggande aktiviteter (Valmyndighetens rapport 2011:1 s. 12 f.). Problemet med de nyss nämnda lokalerna, som många gånger är kommersiellt utnyttjade, är att det kan vara svårt att garantera att väljarna ges det skydd mot politisk propaganda i olika former som vallagen kräver för en röstningslokal (8 kap. 3 § vallagen).

Väljare ska kunna rösta fritt från påverkan och i god ordning

I en vallokal och röstningslokal eller i ett utrymme intill en sådan lokal får det inte förekomma propaganda eller annat som syftar till att påverka eller hindra väljarna i deras val (8 kap. 3 § vallagen). Syftet med bestämmelsen är att väljaren ska vara ostörd och skyddad från varje form av påverkan under själva valhandlingen. Detta utgör ett led i att trygga genomförandet av fria och hemliga val.

Enligt 8 kap. 4 § vallagen ansvarar röstmottagarna för ordningen på röstmottagningsstället. Den som finns i lokalen eller i ett utrymme intill denna ska rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras. Bli det sådan oordning att den inte kan avstyra får röstmottagningen tillfälligt avbrytas. Bestämmelsen tar sikte på såväl väljarens skydd på ett röstmottagningsställe som röstmottagarnas befogenheter att upprätthålla ordningen.

Inga förändringar föreslås i dessa lagrum och bestämmelserna bildar en naturlig utgångspunkt för regeringens fortsatta överväganden.

Röstmottagningsställen ska vara tydligt avgränsade

För att kunna uppnå ett högt valdeltagande är det av stor vikt att det finns lätt tillgängliga röstningslokaler. Platser där ett stort antal personer vistas eller passerar är från den synpunkten mycket lämpliga. Regeringen vill dock understryka att det skydd som väljarna har rätt till i en röstningslokal, bl.a. att i enlighet med 8 kap. 3 § vallagen inte utsätts för politisk propaganda i muntlig, skriftlig eller annan form, måste kunna garanteras. Vidare måste det vara klart inom vilket område röstmottagarna har befogenhet och skyldighet att upprätthålla sådan ordning som förutsätts för att väljaren ostört ska kunna genomföra sin valhandling.

För att röstmottagarna ska kunna uppfylla kraven enligt bestämmelserna i 8 kap. 4 § vallagen på ett effektivt sätt anser regeringen i likhet med kommittén att röstmottagningsstället behöver vara klart avgränsat, t.ex. genom avskärmning eller på liknande sätt, så att det i förhållande till omgivande verksamheter skapas ett klart avgränsat utrymme där röstningen äger rum. En sådan fysisk avgränsning bör också kunna bidra till att väljarna skyddas från bl.a. påverkan i röstningslokalen. Vilka lokaler som ska användas bestämmer varje kommun. Det är alltså kommunerna som ansvarar för att det finns lämpliga lokaler för röstmottagning, och därmed för att röstmottagningsstället utformas på ett lämpligt sätt för ändamålet. I det ansvaret bör, som bl.a. *Stockholms kommun* pekar på, ingå att bedöma vilken fysisk avgränsning som är tillräcklig. Det kan dock vara lämpligt att valnämnden rådgör med länsstyrelsen om detta inför prövningen av vilka lokaler som ska användas i valet.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att det i vallagen tas in en ny bestämmelse av innebörd att en lokal för röstmottagning ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljare inte hindras eller störs under röstningen.

5.2 Neutrala lokaler

Regeringens förslag: En lokal för röstmottagning ska inte ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och den bör inte ha anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag.

Kommitténs förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Kommittén föreslår en tvingande reglering som innebär att en lokal för röstmottagning inte heller får ha anknytning till viss religiös sammanslutning eller till visst företag.

Remissinstanserna: Den stora majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig särskilt i denna del, bl.a. flera *länsstyrelser*, ett stort antal *kommuner* och *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, avstyrker kommitténs förslag. Några remissinstanser, t.ex. *Malmö kommun*, *Uppsala kommun* och *SKL* instämmer i sak i att de lokaler som används bör uppfattas som värdemässigt neutrala av väljarna. Bland andra Uppsala kommun och *Varbergs kommun* föreslår att en dispensmöjlighet införs.

Skälen för regeringens förslag: Varje kommun ska se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler och röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta (3 kap. 3 § tredje stycket och 4 kap. 20 § första stycket vallagen). Vilka lokaler som ska användas bestämmer varje kommun. Det ligger i sakens natur att det ofta blir fråga om kommunens egna lokaler, t.ex. kommunkontor, skolor och bibliotek. Det finns dock inget som hindrar en kommun från att använda lokaler som tillhör någon annan huvudman, t.ex. en förskola eller skola som ägs och drivs i privat regi. *Malmö kommun* anför t.ex. att de flesta icke kommunala lokaler har något slags anknytning till ett visst företag eller till religiösa eller politiska sammanslutningar. Enligt *Växjö kommun* är t.ex. församlingslokaler de enda tillgänglighetsanpassade och lämpliga lokalerna för röstning i många av valdistrikten, särskilt i landsbygdsdistrikten. *Vänersborgs kommun* och *Karlshamns kommun* framför liknande synpunkter. *Linköpings kommun* menar att det på landsbygden kommer att bli svårt, och eventuellt visa sig omöjligt, att finna andra lämpliga lokaler i stället för de församlingshem som brukar användas. *Stockholms kommun* påpekar bl.a. att det i Stockholms innerstad inte finns tillräckligt med kommunala lokaler och anser att innebörden av begreppet anknytning är oklar. Enligt *SKL* innebär förslaget att många kommuner kommer att få sämre möjligheter att erbjuda medborgarna tillgänglighetsanpassade lokaler i centrala lägen.

Det är för regeringen en självklar utgångspunkt och målsättning att lokaler som används för röstmottagning bör uppfattas som värdemässigt neutrala av väljarna. Regeringen anser också att det finns mycket som talar för kommitténs förslag i denna del. Regeringen kan dock inte bortse från de problem som kan komma att uppstå för kommuner att erbjuda goda möjligheter för väljare att rösta i tillgänglighetsanpassade lokaler om kommitténs förslag genomförs. Förutsättningarna för vilka lokaler som kan användas skiljer sig åt från kommun till kommun. Som bl.a.

Växjö kommun anför är t.ex. församlingslokaler på sina håll de enda tillgänglighetsanpassade och lämpliga lokalerna för röstning.

En tvingande reglering synes enligt regeringens mening kunna få till följd att särskilt landsbygdsbefolkningens möjligheter att delta i val kan komma att påverkas negativt. För att gagna ett högt valdeltagande anser regeringen att kravet på god tillgänglighet i vart fall för närvarande behöver ges företräde framför ett tvingande krav på att lokaler undantagslöst måste vara utformade så att de uppfattas som värdemässigt neutrala och sakna varje anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag. I likhet med kommittén anser regeringen dock att ett lägsta krav på lokaler för röstmottagning är att dessa inte ska ha anknytning till en viss politisk sammanslutning. Oavsett remissynpunkterna anser regeringen att lokalerna ska vara politiskt neutrala.

Det saknas underlag för att, som föreslås av bl.a. *Uppsala kommun* och *Varbergs kommun*, närmare överväga och föreslå att det införs en möjlighet att bevilja undantag i enskilda fall (dispens) från en i övrigt tvingande reglering. Mot bakgrund av de synpunkter som lämnas av remissinstanserna finns, när det gäller lokaler med anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag, anledning att tro att en dispensreglering skulle behöva tillämpas i relativt många fall, särskilt i landets glesbygdsområden. Regeringen anser att det för närvarande inte finns skäl att överväga frågan ytterligare.

Regeringen delar kommitténs uppfattning att val- och röstningslokaler inte bör ha anknytning till viss politisk eller religiös sammanslutning eller till visst företag. Regeringen anser att dessa lokaler inte ska ha anknytning till en viss politisk sammanslutning. För att inte riskera att regleringen om neutrala lokaler får till följd att tillgängligheten till vallokaler påverkas negativt, med påföljande risk att valdeltagandet sjunker, anser regeringen att intresset av neutrala lokaler i övrigt bör återspeglas i lagen som en tydlig målsättning i stället för ett absolut krav.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att det i vallagen regleras att en lokal för röstmottagning inte ska ha anknytning till viss politisk sammanslutning och att en sådan lokal inte bör ha anknytning till viss religiös sammanslutning eller till visst företag. Detta innebär att lokalen för röstmottagning inte får förknippas med en viss politisk sammanslutning. Vidare innebär förslaget att lokalen för röstmottagning inte bör förknippas med en viss religiös sammanslutning, eller med ett visst företag. En lokal för röstmottagning bör däremot kunna inrättas i t.ex. ett köpcentrum, där flera företag finns representerade, även om fastigheten ägs av ett visst företag. Syftet med förslaget är inte heller att begränsa kommunernas möjlighet att som röstningslokaler använda skolor och förskolor som drivs i privat regi.

6 Förtidsröstning

6.1 Öppettider för förtidsröstningen

Regeringens förslag: Kommunen bestämmer vilka dagar och tider en röstningslokal ska vara öppen för röstning. I varje kommun ska dock minst en röstningslokal vara öppen varje dag under den tid förtidsröstningen får ske. På valdagen ska minst en röstningslokal vara öppen för röstmottagning under den tid som gäller för röstning i en vallokal.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommittén lämnar dock inte förslag på särskilda bestämmelser om öppethållande vid val till Europaparlamentet.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Hovrätten för Västra Sverige, Valmyndigheten, Göteborgs kommun och Stockholms kommun* tillstyrker förslaget men frågar sig om inte en röstningslokal vid val till Europaparlamentet bör ha öppet lika länge som vallokalerna. Vidare anser Valmyndigheten att samma öppettider bör gälla för röstning i vallokal som vid röstning i röstningslokal. *Sveriges Kommuner och Landsting* tillstyrker att en röstningslokal ska vara öppen på valdagen fram till kl. 20.00 men avstyrker, liksom *Härnösands kommun*, att det uppställs krav på att minst en röstningslokal i varje kommun måste vara öppen för röstmottagning varje dag under den tid röstmottagning får ske.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande reglering i vallagen

I val som gäller hela riket ansvarar varje kommun för att det i kommunen finns röstningslokaler som i fråga om öppethållande, tillgänglighet och lokalisering ger väljarna goda möjligheter att rösta (3 kap. 3 § tredje stycket vallagen). I förarbetena uttalas att förtidsröstning ska kunna ske i minst samma utsträckning som därtills och att liksom tidigare beträffande poströstningen ska förtidsröstningen kunna ske på minst ett ställe i varje kommun (prop. 2004/05:163 s. 69 f.). Av 10 kap. 2 § vallagen framgår att i röstningslokaler som en kommun anordnat får röstmottagningen påbörjas tidigast den artonde dagen före valdagen och pågå till och med valdagen.

Minst en röstningslokal ska vara öppen varje dag

Behovet av öppethållande av röstningslokaler för förtidsröstning varierar stort mellan olika kommuner och mellan olika röstningslokaler. Det är därför viktigt att i största möjliga utsträckning bibehålla den flexibilitet som den nuvarande ordningen erbjuder och som bygger på att kommunerna bedömer behovet av öppethållande och beslutar om tiderna, dvs. en lokal anpassning av röstningslokalernas öppethållande. För att ge väljare i olika delar av landet någorlunda likartade förutsättningar att delta i val och för att erbjuda goda förutsättningar för ett högt valdeltagande anser regeringen dock att det är angeläget att väljare i varje

kommun som ett minimum erbjuds möjlighet att under alla dagar under förtidsröstningsperioden kunna rösta i någon röstningslokal i kommunen. Regeringen delar kommitténs uppfattning att det finns skäl att föreskriva detta som en minimiregel för kommunerna. Regeringen anser att det liksom i dag bör vara upp till kommunerna att bedöma behovet av öppethållande och besluta om tiderna fram till valdagen.

Kommittén har redogjort för att det inte så sällan förekommer att väljare först på valdagen blir varse att de inte kan lämna sin röst i sin vallokal, eftersom de vistas i en annan kommun än hemkommunen. Kommittén föreslår därför att väljare ska ges möjlighet att rösta i någon röstningslokal i varje kommun fram till det klockslag då vallokalerna stänger på valdagen.

I linje med kommitténs förslag, och i likhet med vad bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige* och *Valmyndigheten* anför, anser regeringen att minst en röstningslokal i varje kommun på valdagen ska vara öppen mellan klockan 8.00 och 21.00 vid val till Europaparlamentet och mellan klockan 8.00 och 20.00 vid övriga val.

Det ska betonas att vad som nu sagts utgör minimikrav. Liksom vid bedömningen av vallokalers öppethållande bör bedömningen av röstningslokalernas öppethållande ske utifrån en bedömning av varje röstningslokal för sig (jfr prop. 2004/05:163 s. 73).

6.2 Minst två röstmottagare vid förtidsröstning

Regeringens förslag: Vid röstmottagning i en röstningslokal ska minst två röstmottagare vara närvarande.

Kommitténs förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. *Göteborgs kommun* påpekar att förslaget innebär att minst tre röstmottagare behöver utses för att minst två röstmottagare ska kunna vara närvarande i samband med t.ex. raster. *Jönköpings kommun* framhåller att valförrättningen kommer att bli säkrare i och med att två röstmottagare hela tiden finns närvarande, men även att frågan är en arbetsmiljöfråga. *Linköpings kommun* framför att kommunen inte ansett att det varit ekonomiskt försvarbart att ha två röstmottagare närvarande under den tid då ganska få röster tas emot.

Skälen för regeringens förslag: I en vallokal ska minst tre röstmottagare vara närvarande vid röstmottagningen (3 kap. 4 § andra stycket vallagen). Röstmottagarna i en vallokal ska kontrollera väljarens identitet, föra röstlängd, ta emot röster och svara för ordningen i vallokalen och i utrymmet närmast intill. Röstmottagarna i en röstningslokal, som används för mottagning av förtidsröster, har samma uppgifter med undantag för att det inte förs någon röstlängd i röstningslokalen. För en röstningslokal för förtidsröstning gäller att det ska finnas så många röstmottagare som behövs för att röstmottagningen ska kunna genomföras (3 kap. 4 § första stycket vallagen).

Av kommunernas svar på kommitténs enkätundersökning (SOU 2013:24 s. 309) framgår att den vanligast förekommande riktlinjen för bemanningen

som tillämpas av valnämnderna är att röstningslokalen ska vara bemannad av minst två röstmottagare. I vissa fall innebär det att lokalen bemannas av tre personer för att säkerställa att det alltid finns två röstmottagare närvarande vid själva röstmottagningen. Enligt kommittén förefaller två orsaker motivera varför vissa kommuner väljer att ha minst två röstmottagare i lokalen. För det första ska ingen röstmottagare vara ensam med uppsamlingslådan. Kommittén anför att denna ordning gör en enskild röstmottagare mindre utsatt om det skulle riktas anklagelser om oegentligheter mot honom eller henne. För det andra ska ingen röstmottagare på egen hand behöva göra avvägningar om exempelvis en budröst ska godkännas eller inte, eller på andra sätt behöva möta väljare på egen hand. I de fall valnämnderna tillåter en ensam röstmottagare anger kommunerna i sina enkätsvar att det finns extra röstmottagare tillgängliga med kort varsel eller att lokalens ordinarie personal kan stötta röstmottagaren om behov uppkommer.

För regeringen är det en grundläggande utgångspunkt att i princip samma krav på säkerhet i valförfarandet måste eftersträvas för förtidsröstande som för röstande i vallokal. Det står samtidigt klart att den andel av väljarkåren som väljer att förtidsrösta på senare tid har ökat markant. Vid 2002 års val var knappt 30 procent av det sammanlagda antalet avgivna röster förtidsröster, medan andelen förtidsröster i 2010 års val uppgick till närmare 40 procent.

Kommittén föreslår att den nuvarande bestämmelsen om hur många röstmottagare som det ska finnas i en röstningslokal ska kompletteras med en minimiregel av innebörd att minst två röstmottagare ska vara närvarande vid röstmottagning i en sådan. Enligt kommittén bör man med en sådan bestämmelse kunna uppnå samma säkerhet i förfarandet i en röstningslokal som i en vallokal. Kommittén menar att en sådan reglering också är betydelsefull såväl för väljarnas förtroende för förfarandet som för röstmottagarnas trygghet. Regeringen instämmer i kommitténs bedömning. En lämplig avvägning är, som kommittén föreslår, att införa en minimiregel. Antalet röstmottagare måste dock alltid anpassas efter behovet i den aktuella röstningslokalen. Några röstningslokaler har ett mycket stort antal röstande, de allra största cirka 30 000, och har därför periodvis behov av betydligt fler röstmottagare.

Sammanfattningsvis anser regeringen att kraven på bemanning i röstningslokalen bör skärpas så att minst två röstmottagare ska vara närvarande vid röstmottagning i en röstningslokal.

6.3 Mottaget valmaterial ska förvaras avskilt och säkert

Regeringens förslag: Anteckningarna från röstmottagningen och det valmaterial som tagits emot ska förvaras avskilt och på ett säkert sätt i avvaktan på rösträkningen.

Kommitténs förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig i denna del tillstyrker förslaget. *Stockholms kommun* anser dock att uttrycket

valmaterial är för oprecist och efterlyser en precisering i författningstexten av vad som avses.

Skälen för regeringens förslag: Vid röstmottagning i röstningslokal ska anteckningarna och de kuvert som tagits emot förvaras på ett säkert sätt under ett eventuellt avbrott i röstmottagningen (10 kap. 7 § andra stycket vallagen). Om valsedlar som väljaren lämnat inte förvaras på ett säkert sätt kan de under vissa förhållanden behöva förklaras ogiltiga (13 kap. 6 § vallagen). Trots detta saknas det en uttrycklig bestämmelse om att valmaterial som tagits emot från väljare under förtidsröstningen ska förvaras på ett säkert sätt i avvaktan på valnämndens rösträkning.

I avvaktan på rösträkningen förvarar valnämnder ofta avlämnade förtidsröster tillsammans med annan arkivmateriel i kommunens låsta arkiv. Kommunens anställda har vanligen tillgång till det material som förvaras i arkivet. I Valprovsnämndens promemoria Erfarenheter av provningen av överklaganden i 2010 års allmänna val redovisas bl.a. att ett antal förtidsröster som tagits emot i Halmstad och Tranås inte skickats vidare till respektive kommun och därför inte kommit med i rösträkningen. Det gällde 238 respektive 26 röster, som var hänförliga till 87 respektive 17 kommuner. Vidare framgår det att det i Täby kommun låg kvar 217 brev röster och 39 ambassadröster i kommunens arkiv och att dessa inte kom med i rösträkningen.

Att röster av de skäl som här beskrivits inte kommer med i räkningen är naturligtvis inte acceptabelt. För att öka valsäkerheten och säkerställa att mottaget valmaterial inte glöms bort, är det viktigt att valmaterial förvaras avskilt i ett låst utrymme som endast företrädare för valnämnden har tillgång till. Mot bakgrund av de erfarenheter som Valprovsnämnden redovisat från 2010 års val anser regeringen, i likhet med kommittén, att det finns skäl att införa en bestämmelse som klargör att mottaget valmaterial ska förvaras avskilt och på ett säkert sätt i avvaktan på rösträkning. Även anteckningar från röstmottagningen behöver förvaras avskilt och på ett säkert sätt. Dessa anteckningar kan dock inte anses mottagna.

I motsats till *Stockholms kommun* anser regeringen att det saknas skäl att i vallagen precisera vilket valmaterial som omfattas av regleringen.

Följaktligen föreslår regeringen att anteckningar och övrigt valmaterial ska förvaras avskilt och på ett säkert sätt i avvaktan på rösträkningen.

6.4 Ökade möjligheter att lämna särskild personröst

Regeringens bedömning: Det bör i annat sammanhang övervägas om det bör införas en möjlighet att lämna en särskild personröst på en kandidat genom att skriva till kandidatens namn på en blank valsedel eller en partimarkerad valsedel för ett parti som anmält samtliga sina kandidater.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att en tillskriven kandidat för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält samtliga kandidater ska beaktas vid sammanräkningen – i stället för att som nu anses som obefintlig – under förutsättning att det är fråga om en kandidat

som partiet har anmält. Enligt förslaget skulle en sådan tillskrift anses som en personröst för den kandidaten. Om flera namn skrivs till ska den första kandidaten få väljarens personröst, om det är fråga om en kandidat som partiet har anmält. Övriga tillskrivna kandidater ska, liksom hittills, betraktas som obefintliga.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, däribland samtliga *kommuner* som yttrar sig och *Sveriges Kommuner och Landsting*, tillstyrker eller har ingen invändning mot förslaget. *Göteborgs kommun* och *Stockholms kommun* menar dock att väljarnas behov av information kan innebära problem och medföra extra kostnader i form av t.ex. behov av att tillhandahålla publika datorer där väljarna själva kan söka information så att valhemligheten kan bibehållas. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har ingen invändning mot förslaget men samtliga *övriga länsstyrelser* avstyrker eller har invändningar mot förslaget och anför bl.a. att det finns en stor risk för att förslaget kan leda till att tiderna för sammanräkningen överskrids. *Valmyndigheten* är i sak positiv till förslaget men anför att det finns ett antal svårigheter som behöver övervägas innan förslaget genomförs.

Skälen för regeringens bedömning

I dag kan väljare personrösta på två olika sätt

Enligt 3 kap. 1 § andra stycket regeringsformen har väljarna inom ramen för partivalsystemet möjlighet att lämna särskild personröst. Bestämmelsen infördes i samband med personvalsreformen 1994. I förarbetena uttalas att personvalsmomentet är av så grundläggande betydelse att det borde komma till uttryck i grundlag och ges det skydd som följer därav (prop. 1993/94:115 s. 9 f.).

Den nuvarande ordningen för personröstningen innebär att väljarna kan personrösta på två olika sätt. Förfarandet regleras i vallagen.

Är det fråga om partier som har registrerat sin partibeteckning och anmält samtliga kandidater kan väljare personrösta enbart genom att sätta ett kryss i det markerade utrymmet invid kandidatens namn på partiets namnvalsedel. Om en väljare skriver till ett kandidatnamn på en valsedel som gäller för ett sådant parti betraktas det tillskrivna namnet som obefintligt (13 kap. 8 § första stycket 2 vallagen). Detta innebär att den väljare som vid röstningstillfället inte har tillgång till partiets namnvalsedel inte kan personrösta genom att själv på en partivalsedel, eller på en blank valsedel på vilken partibeteckningen anges, skriva till någon av de kandidater som finns på partiets namnvalsedel. Det blir då bara en röst på partiet.

För de partier som inte har anmält samtliga kandidater enligt 2 kap. 9 § vallagen gäller däremot en annan ordning för tillskrivna namn. Om en väljare skriver till ett kandidatnamn på en valsedel som gäller för ett sådant parti, oavsett om tillskriften görs på en namnvalsedel, partivalsedel eller en blank valsedel, räknas valsedeln som en röst på partiet och det tillskrivna namnet som en kandidatnominering och en personröst på den personen. Om flera namn skrivs till får den överst tillskrivna kandidaten väljarens personröst (7 kap. 2 § vallagen).

Väljarnas möjligheter att personrösta skiljer sig alltså åt beroende på om partiet i fråga har anmält sina kandidater eller inte. När regleringen

infördes i 1997 års vallag motiverades skillnaderna av att det inte fanns behov för väljarna att kunna skriva till kandidater – i varje fall inte nya kandidater – på valsedlar för de partier som hade anmält sina kandidater (prop. 1996/97:70 s. 131 f.). Sammanräkningsförfarandet kunde därmed förenklas väsentligt, samtidigt som ett snabbt och säkert valresultat garanterades. För de partier som inte hade kandidater ansågs det som en fördel om kandidater kunde skrivas till för att undvika s.k. tomma stolar.

Ökade möjligheter att lämna särskild personröst bör för närvarande inte genomföras

Kommittén har redogjort för att valmyndigheterna anfört att det från olika håll, framför allt från väljare, framförts önskemål om att kunna personrösta på de partier som har anmält kandidater genom att skriva till namnet på en anmäld kandidat på en partivalsedel eller blank valsedel. Kommittén föreslår att dessa önskemål tillmötesgås.

Den stora majoriteten av *länsstyrelserna* och *Valmyndigheten* anser att det finns ett antal problem som kan uppstå om en tillskriven kandidat för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater ska beaktas vid sammanräkningen, under förutsättning att det är fråga om en kandidat som partiet har anmält. Inledningsvis finns det enligt flera länsstyrelser och Valmyndigheten en betydande risk för att tiderna för sammanräkningen kan komma att förskjutas. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anför att det därför bör finnas utrymme för en viss tidsutdräkt vad gäller röstsammanräkningen. Flera länsstyrelser, bl.a. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, anger som orsak att länsstyrelsen kan komma att behöva registrera nya valsedlar för varje tillskrivet namn, dvs. en ny valsedel måste läggas in i valdatasystemet varje gång en kandidat skrivs till på en valsedel. Det kan även uppstå osäkerhet om väljaren t.ex. har stavat namnet fel, annorlunda eller textat otydligt. Vidare anför flera länsstyrelser, bl.a. *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, och *Valmyndigheten* att det kan uppstå osäkerhetsmoment, särskilt om kandidatens namn förekommer på flera listor för partiet. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att det vid en sådan situation kommer att vara svårt att utröna väljarens vilja, dvs. vilken lista rösten ska tillfalla. Enligt *Valmyndigheten* finns i dag ett flertal kandidater uppsatta på fler än en valsedel. Om en väljare skriver till kandidaten anser myndigheten att det måste vara tydligt på vilken av valsedlarna rösten ska påföras eftersom detta kan få betydelse för valresultatet. *Valmyndigheten* ser två tillvägagångssätt för att undvika en godtycklig bedömning: lottning eller upprättandet av en ny valsedel för varje tillskrivet namn. Myndigheten anför att det första alternativet innebär att ett nytt moment måste införas i den redan komplexa och tidskritiska rösträkningsprocessen eftersom lottning inte finns med i den nuvarande processen för slutlig rösträkning. Vidare påpekar myndigheten att det andra alternativet skulle kunna innebära att en mycket stor mängd nya valsedlar måste upprättas.

Enligt regeringens uppfattning talar mycket för att kommitténs förslag bör kunna underlätta betydligt för väljare att personrösta även om väljaren inte har tillgång till partiets namnvalsedel vid röstningstillfället. Regeringen anser dock att en grundläggande förutsättning för att

genomföra förslaget är att tiderna för sammanräkningen inte får överskridas. Härutöver behöver också möjligheten att skriva till namn anpassas till det system för anmälan av kandidater som finns.

Om anmälda kandidater får skrivas till på partivalsedlar och blanka valsedlar för de partier som har anmält samtliga kandidater kan detta i många fall – när namnet förekommer på flera namnvalsedlar – få till följd att länsstyrelserna behöver registrera en ny valsedel i valdatasystemet varje gång en kandidat skrivs till på en valsedel. Denna uppfattning för bl.a. Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Valmyndigheten fram. Som Valmyndigheten framhåller skulle detta kunna innebära att en mycket stor mängd nya valsedlar måste upprättas i samband med den slutliga rösträkningen. Regeringen bedömer att detta kan få till följd att tiderna för sammanräkningen överskrids och att valresultatet kan försenas. Regeringen anser att redan denna omständighet medför att det finns behov av ytterligare överväganden i fråga om förfarandet för röstsammanräkning innan förslaget genomförs. Det finns dock skäl att ta fasta på kommitténs bedömning att man bör sträva efter att underlätta för väljare som förtidsröstar utanför sin hemkommun att lämna en särskild personröst (jfr 3 kap. 1 § RF). Frågan bör därför övervägas vidare i annat sammanhang.

7 Förtidsröstning vid omval

Regeringens förslag: Vid omval ska det i de kommuner som valet gäller finnas röstningslokaler i den omfattning som gäller i ordinarie val. I övriga kommuner ska det finnas minst en röstningslokal som ger väljarna goda möjligheter att rösta. Kommuner utanför omvalsområdet ska senast en vecka efter ett beslut om omval meddela den centrala valmyndigheten var och när förtidsröstning inom kommunen kan ske.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommittén föreslår dock att kommuner utanför omvalsområdet ska ha minst en röstningslokal som under hela förtidsröstningsperioden ger väljarna möjligheter att rösta.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Västra Sverige* tillstyrker förslaget att skyldigheten att anordna förtidsröstning utanför ett omvalsområde lagregleras men anser att det bör finnas möjlighet att begränsa antalet kommuner som är skyldiga att ordna förtidsröstning. Även *Göteborgs kommun* tillstyrker att det införs ett krav på förtidsröstning vid omval i kommuner utanför omvalsområdet men påpekar samtidigt att det, utan ett förtydligande avseende öppettiderna för förtidsröstning i kommuner utanför omvalsområdet, förefaller som om samtliga kommuner tvingas till ett öppethållande som knappast står i proportion till efterfrågan. Liknande synpunkter förs också fram av *Stockholms kommun*. *Valmyndigheten* ställer sig positiv till att kommunerna utanför omvalsområdet inom en vecka efter beslutet om omval ska ha meddelat myndigheten var och när röstmottagning kommer att ske. *Lunds kommun* anser dock att tidsfristen för anmälan av tid och lokal bör utökas till två

veckor efter omvalsbeslutet. *Luleå kommun* menar att tidsfristen behöver förlängas väsentligt. Kommunen framhåller även behovet av flexibilitet för att ta hänsyn till kommunernas olikheter och att det för väljarna kan bli bättre om kommunen, i stället för att tvingas ha öppet varje dag, ges möjlighet att välja att enbart ha öppet under ett antal dagar och då med mer generösa öppettider. Vidare föreslår kommunen en bestämmelse som ger kommunerna möjlighet att i stället för förtidsröstning förordna kommunala bud, som på begäran av väljaren hämtar rösten.

Även *Falkenbergs kommun* framhåller vikten av flexibilitet. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* avstyrker förslaget att kommuner utanför omvalsområdet ska ha minst en röstningslokal som under hela förtidsröstningsperioden ger väljarna möjlighet att rösta. Vidare efterfrågar SKL ett förutbestämt statsbidrag som täcker samtliga kostnader för de kommuner utanför omvalsområdena som anordnar förtidsröstning. *Hudiksvalls kommun*, *Härnösands kommun* och *Jönköpings kommun* ifrågasätter nödvändigheten av att alla kommuner ska ställa upp med röstmottagning vid omval.

Skälen för regeringens förslag

Kommuners medverkan vid omval på frivillig grund

Enligt 1997 års vallag ansvarade Posten AB för röstmottagning vid förtidsröstning i val. Av den tidigare regleringen följde även att vid ett eventuellt omval hade den centrala valmyndigheten möjlighet att besluta om i vilken utsträckning Posten skulle inrätta lokaler för att ta emot poströster på olika orter. I och med att ansvaret för förtidsröstningen flyttats över till kommunerna har ansvaret för att inrätta särskilda röstmottagningsställen för förtidsröstningen begränsats till att avse de kommuner som omfattas av omvalet (prop. 2004/05:163 s. 68 f.). Någon skyldighet för andra kommuner än de som omfattas av omvalet att inrätta röstningslokaler för förtidsröstning finns alltså inte. Något hinder mot att de gör det finns dock inte heller.

I samband med omvalen 2011 i landstingsvalet i Västra Götalands län och kommunvalet i Örebro anordnades möjligheter för väljare att förtidsrösta i flera kommuner utanför omvalsområdet. Det skedde på frivillig grund i sammanlagt 45 kommuner. I dessa förekom förtidsröstning i varierande men i huvudsak liten omfattning. För sin medverkan vid förtidsröstningen i omvalen erhöll kommunerna statsbidrag enligt förordningen (2011:273) om statsbidrag för kommunernas medverkan vid 2011 års omval. Enligt förordningen betalades statsbidrag till de kommuner som omfattades av omvalen med ett fast och ett rörligt belopp på motsvarande sätt som i ordinarie val. Därutöver betalades statsbidrag med ett belopp på 125 000 kr till var och en av de kommuner utanför omvalsområdet som anmälde till Valmyndigheten att de avsåg att anordna förtidsröstning. Något sista datum för anmälan angavs inte i förordningen. En anmälan kunde i princip göras när som helst före omvalen.

Sena anmälningar – i två fall knappt en vecka före förtidsröstningen började – gjorde det svårt för Valmyndigheten att nå ut med fullständig information till de röstberättigade, partierna och valadministrationen om vilka kommuner utanför omvalsområdet som anordnade förtidsröstning. Det innebar bl.a. att de kommuner som omfattades av omvalen fick infor-

mation om förtidsröstningen i andra delar av landet så sent att annonseringar och informationskampanjer redan var påbörjade och i vissa fall avslutade. Vidare försvårades möjligheterna för partierna att lägga ut namnvalsedlar i lokaler för förtidsröstningen.

Sena anmälningar var också orsaken till att den distribution av förtidsröster som användes vid de ordinarie valen 2010 inte kunde användas för de kommuner som anordnade förtidsröstning utanför omvalsområdet. En ny rutin för distribution av förtidsröster fick därför tas fram för dessa kommuner (Valmyndighetens erfarenhetsrapport från omvalen den 15 maj 2011 [rapport 2012:1]).

Kommuner utanför omvalsområdet bör vara skyldiga att ta emot förtidsröster

För att säkerställa ett så högt och jämlikt valdeltagande som möjligt vid val bör väljare vid ett eventuellt omval som utgångspunkt ha samma eller likvärdiga möjligheter att förtidsrösta som vid ett ordinarie val. Av bestämmelserna i 10 kap. 2 § vallagen följer visserligen att tiden för röstning i röstningslokal i kommuner och på utlandsmyndigheter är kortare i omval än i ordinarie val och att den tid under vilken brevröstning får ske i vissa fall kan bli kortare i omval (7 kap. 12 § vallagen). Enligt regeringens mening är dessa begränsningar i fråga om möjligheterna att rösta i omval motiverade och väl avvägda. Mot bakgrund av intresset av att upprätthålla ett högt valdeltagande anser regeringen dock att den nuvarande ordningen inte är ändamålsenlig när det gäller kommunernas ansvar utanför omvalsområdet.

Den nuvarande ordningen innebär i praktiken att möjligheterna till valdeltagande för en väljare som uppehåller sig i riket och har rösträtt i omvalet men som befinner sig i en kommun som inte omfattas av ett beslut om omval blir helt beroende av vilket intresse vistelsekommunen har av att inrätta röstmottagningsställen för förtidsröstning. I likhet med kommittén anser regeringen att det framstår som nödvändigt att komplettera regleringen så att väljarna ges goda möjligheter att delta i ett omval oberoende av i vilken kommun de uppehåller sig under den tid som röstningen får pågå.

Ett alternativ för att uppnå detta syfte är att Valmyndigheten i det enskilda fallet beslutar i vilka kommuner förtidsröstning ska kunna ske. Ett annat alternativ är att det i vallagen slås fast särskilda förutsättningar för att en kommun ska vara skyldig att anordna förtidsröstning, t.ex. att kommunen geografiskt gränsar till en kommun i vilken omval ska hållas eller att kommunen har en viss mängd röstberättigade personer. Ett tredje tänkbart alternativ är att i författning ange att orter med en relativt sett stor andel personer som har anknytning till andra kommuner, t.ex. stora utbildningsorter eller orter till vilka många personer pendlar för att arbeta, ska vara skyldiga att anordna förtidsröstning. Kommittén har dock stannat vid att föreslå en lösning som innebär att det i samtliga kommuner utanför omvalsområdet ska finnas minst en röstningslokal som under hela förtidsröstningsperioden ger väljarna möjligheter att rösta.

Några remissinstanser, bl.a. *Jönköpings kommun*, invänder mot kommitténs förslag och framför att det inte är ekonomiskt försvarbart att

samtliga kommuner ska anordna förtidsröstning under hela röstningsperioden. *Hudiksvalls kommun* och *Härnösands kommun* invänder att antalet kommuner som ska vara skyldiga att anordna förtidsröstning vid omval i vart fall bör begränsas. Liknande synpunkter förs även fram av *Hovrätten för Västra Sverige*.

Regeringen konstaterar att kommitténs förslag innebär en stor förändring av de krav som för närvarande gäller för förtidsröstning vid omval. Regeringen har också förståelse för synpunkten att den av kommittén föreslagna ordningen i vissa fall kan leda till påtagligt mycket större kostnader för ett omval än dagens ordning. Det kan därför diskuteras om det inte borde införas en möjlighet att begränsa förtidsröstningen i omvalet på något sätt.

Som kommittén framhåller uppkommer svåra gränsdragningsproblem vid bedömningen av vilka kommuner som bör vara skyldiga att ta emot förtidsröster i ett omval. Det kan vara svårt att få tillgång till tillförlitliga uppgifter om på vilka orter de röstberättigade i omvalet finns och därmed också svårt att ta ställning till vilka kommuner som ska vara skyldiga att anordna förtidsröstning i omvalet. Det är inte givet att det är enbart, eller ens huvudsakligen, i de närmast angränsande kommunerna väljare som har rösträtt kan förväntas vistas under röstningsperioden. Dessa omständigheter talar enligt regeringens mening starkt för en ordning som innebär att det i samtliga kommuner utanför omvalsområdet bör finnas minst en röstningslokal. De alternativa lösningar vilka redovisats ovan torde samtliga förutsätta att en avgränsning – med åtföljande gränsdragningsproblem – måste ske, antingen på förhand av lagstiftaren eller i det enskilda fallet av Valmyndigheten.

Regeringen instämmer i kommitténs bedömning att det för att garantera väljarna goda möjligheter att rösta i omval bör finnas minst en röstningslokal i varje kommun utanför omvalsområdet som ger väljarna möjligheter att rösta under den tid som förtidsröstningen får pågå. Som Hovrätten för Västra Sverige anför är denna lösning lätt att tillämpa och garanterar möjligheterna till förtidsröstning utanför det egentliga omvalsområdet.

Kommittén föreslår att minst en lokal ska vara tillgänglig för röstning i varje kommun utanför omvalsområdet under hela röstningsperioden. Ett principiellt argument mot en sådan ordning är att omfattningen av öppethållandet knappast kommer att stå i proportion till efterfrågan. Detta är något som flera remissinstanser, bl.a. *Göteborgs kommun*, särskilt pekar på. Även Hovrätten för Västra Sverige ifrågasätter det rimliga i att alla kommuner ska anordna förtidsröstning vid t.ex. omval endast i en mindre kommun eller i en valkrets. Mot bakgrund av den begränsade förtidsröstning som ägde rum i kommuner utanför omvalsområdet kan konstateras att dessa remissinstansers invändningar mot kommitténs förslag att under hela förtidsröstningsperioden erbjuda röstmottagning i och för sig har skäl för sig. I samband med omvalen 2011 i landstingsvalet i Västra Götalands län och kommunvalet i Örebro lämnades totalt 735 röster i de 45 frivilliga kommunerna utanför omvalskommunerna.

I likhet med bl.a. *Luleå kommun* anser regeringen att hänsyn måste tas till de olikheter som finns i skilda kommuner vad gäller förutsättningen för, och behovet av, öppethållande för röstmottagning under

förtidsröstningsperioden. Regeringen anser att det bör kunna överlämnas åt kommunerna att själva bedöma i vilken omfattning röstningslokaler som inrättas ska vara öppna för röstmottagning. Som en rättslig förutsättning för kommunernas beslutsfattande i detta avseende bör dock gälla att kommunerna ser till att erbjuda väljarna goda möjligheter att rösta. Öppethållandet kan, som kommittén påpekar, bli betydligt mer begränsat än vad som följer av den minimiregel i nuvarande 3 kap. 3 § vallagen som gäller för ordinarie val.

Det kan givetvis finnas skäl för att i t.ex. kommuner i närheten av omvalsområdet inrätta fler än en röstningslokal. Det får då, som hittills, ske på frivillig grund.

I motsats till Luleå kommun anser regeringen att det saknas skäl att överväga en utvidgning av möjligheterna till budröstning genom kommunala bud i omval.

Anmäl röstningslokal utanför omvalsområdet inom en vecka

Valmyndigheten framhåller i sin erfarenhetsrapport efter omvalen 2011 (Rapport 2012:1) att myndigheten så snart som möjligt efter ett beslut om omval bör få information från kommunerna utanför omvalsområdet om när och var förtidsröstning kommer att anordnas. Enligt Valmyndigheten är detta en förutsättning för att myndigheten i tid ska kunna nå ut med fullständig information till de röstberättigade, partierna och valadministrationen.

Kommittén föreslår därför att kommunerna utanför omvalsområdet senast en vecka efter beslutet om omval ska meddela Valmyndigheten var och när förtidsröstning inom kommunen kan ske. *Valmyndigheten* ställer sig bakom förslaget, medan *Lunds kommun* och *Luleå kommun* anser att fristen för anmälan bör förlängas.

Regeringen anser i likhet med Valmyndigheten att det är av stor vikt att information om var och när det är möjligt att förtidsrösta i ett omval är tillgänglig för väljarna och valadministrationen i god tid före valet. Mot bakgrund av att tidig information från kommunerna om när och var förtidsröstning kommer att anordnas är en förutsättning för att Valmyndigheten ska kunna nå ut till de röstberättigade, partierna och valadministrationen med dessa uppgifter i sådan tid att de hinner anpassa sig efter den ansluter sig regeringen till kommitténs överväganden i denna del. Regeringen delar inte *Lunds kommuns* uppfattning att den föreslagna tidsgränsen om en vecka är för knapp för att kommunen ska kunna inventera tillgängliga lokaler, sammankalla valnämnd och fatta beslut. Kommunerna bör ha en beredskap och övergripande planering för vilka lokaler som kan tänkas bli aktuella att använda för den händelse det fattas beslut om omval.

Röstningslokaler i de kommuner som omvalet gäller

Kommittén föreslår att det i de kommuner som omvalet gäller ska finnas röstningslokaler i enlighet med nu gällande bestämmelser i 3 kap. 3 § tredje stycket vallagen. Ingen remissinstans invänder mot förslaget. Regeringen ställer sig bakom kommitténs förslag i denna del.

8 Deltagande i val för personer med funktionsnedsättning

8.1 Röstning utanför ett röstmottagningsställe

Regeringens förslag: Om ett röstmottagningsställe under någon tid när röstmottagning sker inte är tillgängligt för väljare med funktionsnedsättning, får röstmottagarna ta emot dessa väljares valkuvert utanför röstmottagningsstället, om det kan ske under betryggande former.

Kommitténs förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har ingen invändning mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Om en vallokal inte är tillgänglig för väljare med funktionshinder, får röstmottagare ta emot deras valkuvert utanför vallokalen, om det kan ske under betryggande former (9 kap. 4 § vallagen). Motsvarande möjlighet att ta emot valkuvert utanför en röstningslokal som används för förtidsröstning finns inte enligt 10 kap. vallagen.

Regeringen har i propositionen Tillgänglighet och deltagande i val (prop. 2013/14:37) lämnat förslag till ändringar i vallagen som innebär att den nuvarande möjligheten för kommunerna att, efter dispens från länsstyrelsen, använda lokaler som inte är tillgänglighetsanpassade som röstmottagningsställen ska upphöra i januari 2014. Riksdagen har ställt sig bakom förslaget (bet. 2013/14:KU9, rskr. 2013/14:124). Det kan mot den bakgrunden i och för sig ifrågasättas om den nuvarande möjligheten för väljare att med stöd av 9 kap. 4 § vallagen i vissa fall lämna sina röster utanför en vallokal längre behövs. Det kan dock enligt regeringens mening inte uteslutas att det i undantagsfall kan uppkomma behov av att utnyttja möjligheten att lämna valkuvert utanför en vallokal trots att denna är tillgänglighetsanpassad. Ett sådant behov kan uppkomma exempelvis om de anordningar som inrättats för att möjliggöra för en väljare med funktionsnedsättning att få tillgång till lokalen tillfälligt slutar att fungera. Kommittén föreslår att den nuvarande möjligheten för väljare att lämna sina röster utanför en vallokal kompletteras med en motsvarande möjlighet att lämna rösterna utanför en röstningslokal.

Regeringen anser i likhet med kommittén att möjligheten att i vissa fall få lämna sina röster utanför vallokaler bör behållas. Det finns i det här avseendet inga skäl att göra skillnad mellan de väljare som röstar i en vallokal och de väljare som röstar i en förtidsröstningslokal som en kommun eller en utlandsmyndighet har inrättat. Regeringen instämmer därför i kommitténs bedömning. Möjligheten för väljare att i vissa fall få lämna sina röster utanför en vallokal bör således även omfatta röstningslokaler för förtidsröstning, dvs. all röstmottagning.

I enlighet med kommitténs förslag bör den nuvarande regleringen i 9 kap. upphävas och en bestämmelse som gäller generellt för alla röstmottagningsställen i stället tas in i 8 kap. vallagen.

8.2 Biträde åt väljare vid röstning

Regeringens förslag: Det tydliggörs att en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster får anlita inte bara röstmottagarna utan även någon annan person som hjälper väljaren vid röstningen.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon lagstadgad tystnadsplikt för anhöriga och andra enskilda som hjälper väljare att rösta.

Kommitténs förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag och bedömning. Kommittén föreslår också att det införs en bestämmelse om tystnadsplikt för anhöriga och andra enskilda som hjälper väljare att rösta.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser instämmer i eller har inte något att invända mot förslagen. *Hjälpmiddelsinstitutet* anser att frågan om när och hur röstmottagare får assistera väljare bör klargöras. *Riksdagens ombudsmän (JO)* anser att den föreslagna bestämmelsen om tystnadsplikt inte bör införas. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att bärkraften av de tidigare skälen mot att införa en tystnadsplikt bör provas ytterligare vid den fortsatta beredningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Det tydliggörs att väljare kan anlita någon annan än röstmottagarna

En väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs (7 kap. 3 § andra stycket vallagen). Regleringen, som infördes genom 2005 års vallag, innebär att röstmottagarna är skyldiga att på begäran bistå väljare vid röstningen. Den hindrar dock inte väljaren från att – precis som tidigare – ta hjälp av någon annan än en röstmottagare (prop. 2004/05:163 s. 119).

Valmyndigheten har i sin rapport *Erfarenheter från valen den 19 september 2010* (Rapport 2011:1) redogjort för att myndigheten under perioden för röstning tog emot många samtal från väljare och valmyndigheter som handlade om vem som har rätt att hjälpa väljare att göra i ordning sina röster. Frågorna gällde främst väljare med funktionsnedsättning eller liknande. Kontakterna gjorde Valmyndigheten uppmärksam på att bestämmelsen i 7 kap. 3 § andra stycket vallagen i vissa fall hade tolkats på så sätt att det endast är röstmottagarna som har rätt att biträda vid röstningen.

Av 9 kap. 2 § i 1997 års vallag (1997:157) följde uttryckligen att en väljare, som på grund av ett fysiskt funktionshinder inte kunde göra i ordning eller lämna sin röst på föreskrivet sätt, fick anlita någon som hjälpte väljaren vid röstmottagningen. En motsvarande bestämmelse infördes inte i 2005 års vallag, men att en sådan bestämmelse inte togs in i vallagen innebar enligt förarbetena inte någon ändring i sak. Att en väljare som på grund av funktionsnedsättning inte själv kan göra i ordning sina röster får anlita ett biträde är alltså en ordning som ansetts gälla utan uttryckligt lagstöd. Erfarenheten visar dock att avsaknaden av uttrycklig

rättslig reglering har lett till tveksamheter vid tolkningen och tillämpningen av lagen. För att klargöra att en väljare som på grund av funktionsnedsättning inte själv kan göra i ordning sina röster får anlita ett biträde bör, som kommittén föreslår, bestämmelsen om biträde åt väljare vid röstning förtydligas. Ett sådant klargörande bör undanröja den av Valmyndigheten uppmärksammade missuppfattningen att det endast skulle vara röstmottagarna som har rätt att biträda vid röstningen. Regeringen föreslår därför att det tydliggörs att väljare får anlita inte bara röstmottagarna utan även någon annan person som hjälper väljaren vid röstningen.

I motsats till *Hjälpmedelinstitutet* anser regeringen att det inte är nödvändigt att i lag ytterligare precisera när och hur röstmottagare får assistera väljare.

Det bör inte införas någon lagstadgad tystnadsplikt för en enskild som hjälper en väljare att rösta

Frågan om att införa en lagstadgad tystnadsplikt för en enskild som hjälper en väljare att rösta övervägdes när den nuvarande vallagen infördes. 2003 års vallagskommitté föreslog en bestämmelse med denna innebörd (SOU 2004:111 s. 90 och 214 f.). JO och Svea hovrätt ansåg då att förslaget inte borde genomföras. Till stöd för sin uppfattning anförde JO att den föreslagna regleringen innebar att privatpersoner som röjer eller utnyttjar uppgifter om hur någon har röstat kan straffas enligt 20 kap. 3 § brottsbalken för brott mot tystnadsplikt. Straffansvar kan inträda vid såväl uppsåtligt som oaktsamt handlande. JO påtalade att denna straffbarhet i väsentliga hänseenden skiljer sig från andra bestämmelser om tystnadsplikt för privatpersoner. Tystnadsplikten inträder direkt på grund av lag utan någon särskild uttalad förbindelse från den berördes sida. Det behövs inte heller något myndighetsbeslut eller någon annan åtgärd som manifesterar tystnadsplikten. Mot den bakgrunden ansåg JO att det fick antas att många skulle sakna insikt om de straffrättsliga konsekvenserna av att de röjer eller utnyttjar uppgifter om hur någon har röstat. Svea hovrätt framförde synpunkter av motsvarande slag. Regeringen ansåg att de synpunkter som framförts av bl.a. JO var av sådant slag att det i varje fall vid den tidpunkten inte fanns skäl att gå vidare med förslaget. Någon lagstadgad tystnadsplikt infördes därför inte.

Kommittén föreslår nu en bestämmelse som i sak är identisk med den som föreslogs av 2003 års vallagskommitté.

JO anser att kommitténs förslag i denna del inte bör genomföras. Till stöd för sin uppfattning för JO fram samma argument som tidigare. Vidare anför JO att kommitténs rekommendation om att Valmyndigheten och valnämnderna bör informera om den straffsanktionerade tystnadsplikten knappast botar den påtalade bristen. Även *Hovrätten för Västra Sverige* hänvisar till vad bl.a. JO anförde i det förra lagstiftningsärendet och anför att bärkraften av de tidigare skälen mot att införa en tystnadsplikt bör prövas ytterligare vid den fortsatta beredningen.

Regeringen gör i denna del samma bedömning som i det tidigare lagstiftningsärendet (prop. 2004/05:163 s. 98 f.). De skäl som anförts av

JO mot att införa en ny straffsanktionerad tystnadsplikt för enskilda vid biträde i samband med röstning väger lika tungt nu som när frågan senast övervägdes. Enligt regeringens mening bör förslaget inte genomföras.

9 Budröstning

9.1 Risken för otillbörlig påverkan vid budröstning har kontinuerligt bevakats

Möjligheterna att delta i val för väljare som av ett eller annat skäl är förhindrade att rösta i sin vallokal på valdagen har efter hand utökats. Detta har skett främst genom en successiv utvidgning av möjligheterna att förtidsrösta och genom att vissa kategorier av väljare har fått möjlighet att rösta genom bud. Budröstningen var ursprungligen reserverad för äkta makar men har med tiden utvidgats så att även vissa närmare släktingar och vårdare och slutligen även lantbrevbärare, särskilt för uppgiften av kommunerna utsedda personer och anställda vid häkten och kriminalvårdsanstalter kan fungera som bud. Inga meningsskiljaktigheter har rått i fråga om syftet med dessa reformer, nämligen främst att ge väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte kan ta sig till ett röstmottagningsställe, möjlighet att delta i val. I stort sett har man också varit enig om de lagtekniska lösningar som valts.

Vid röstning genom bud begränsas möjligheterna för röstmottagarna att kontrollera röstningsproceduren. Därmed ökar risken för att väljarna i dessa fall utsätts för otillbörlig påverkan vid röstningen. Förfarandet vid röstning genom bud har därför kringgärdats med särskilda krav – samtidigt närvaro av vittne och bud under en del av proceduren, försäkran av väljaren och intyg av vittne och bud – för att trygga genomförandet av fria och hemliga val även för denna väljarkategori. Med tillkomsten av den nuvarande vallagen har ytterligare säkerhetsåtgärder införts. Den som uppträder som bud ska numera, utöver uppgifterna om namn, personnummer och adress, också ange i vilken egenskap han eller hon uppträder som bud, för att på så sätt minimera risken för att den som inte är behörig att uppträda som bud ändå gör det. Vidare ska den som är vittne vid budröstningen på ytterkuvertet för budröst också ange sitt namn, personnummer och adress, för det fall det skulle bli aktuellt att i efterhand utreda om något otillbörligt förekommit vid budröstningen.

9.2 Ambulerande röstmottagare

Regeringens förslag: Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får på begäran lämna sina valsedlar till av valnämnden särskilt förordnade röstmottagare (ambulerande röstmottagare). Bestämmelserna i 7, 8 och 10 kap. vallagen ska tillämpas vid sådan röstning. Den bestämmelse upphävs som innebär att en person får vara bud om hon eller han särskilt har förordnats av kommunen att vara bud.

Kommitténs förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Den stora majoriteten av remissinstanserna, däribland *länsstyrelserna*, *Synskadades Riksförbund*, *Handikappförbunden*, *Stockholms kommun* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, tillstyrker eller har ingen invändning mot förslaget. *Göteborgs kommun* är i grunden positiv till förslaget men frågar sig om väljarna fullt ut kan förstå distinktionen mellan att rösta genom bud och att rösta genom ambulerande röstmottagare. *Lunds kommun* förordrar att förfarandet med ambulerande röstmottagare ska benämnas rörlig röstmottagning. *Valmyndigheten* anser att förutsättningarna för förslaget ytterligare behöver belysas, bl.a. såvitt avser säkerheten kring den mobila urnan, vilka valsedlar som ska tillhandahållas av röstmottagarna och i vilka situationer ambulerande röstmottagare kan användas. *Luleå kommun* avstyrker förslaget och anser att de kommunala buden kan ges möjlighet att på väljarens begäran hjälpa väljaren att göra i ordning rösten.

Skälen för regeringens förslag: För att göra i ordning en röst ska väljarna för varje slag av val de vill delta i ta en valsedel, lägga in valsedeln i ett valkuvert utan att vika den, och försluta valkuvertet. Väljare som vill avge en särskild personröst ska på valsedeln markera detta i det särskilda utrymme för personröst som finns vid den kandidat som de helst vill se vald eller, i vissa fall, skriva till ett namn på valsedeln. Den nu beskrivna ordningen för hur man gör i ordning en röst gäller oavsett om väljaren röstar i sin vallokal på valdagen eller i en röstningslokal för förtidsröstning. Den gäller också om väljaren röstar genom bud eller brev (7 kap. 2 § vallagen).

Röstar väljaren i sin vallokal eller i en röstningslokal för förtidsröstning ska väljaren göra i ordning sina röster bakom en valskärm och därefter lämna valkuverten till röstmottagarna. En väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster vid röstningen ska, i den utsträckning det behövs, på begäran få hjälp med det av röstmottagarna (7 kap. 3 § vallagen). Bestämmelsen innebär ett uttryckligt åliggande för röstmottagarna (se avsnitt 8.2). De har tystnadsplikt för vad de fått veta när de hjälpt väljare. Utan att det särskilt föreskrivits har det ansetts att väljaren i stället kan ta hjälp av någon annan för att göra i ordning rösten (prop. 2004/05:163 s. 119).

Den möjlighet som en väljare har att ta hjälp av en röstmottagare i val- och röstningslokaler gäller inte vid budröstning. Det innebär att det finns en risk för att väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning

eller ålder inte kan ta sig till sin vallokal eller en röstningslokal för förtidsröstning och som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, inte ges möjlighet att utöva sin rösträtt. Detta gäller t.ex. om väljaren på grund av en motorisk funktionsnedsättning inte kan använda sina händer för att göra i ordning sina röster.

En möjlig lösning för att öka tillgängligheten i valförandet är att, som *Luleå kommun* föreslår, öppna för den som fungerar som bud att hjälpa en väljare att göra i ordning sina röster om hon eller han på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra det. Om en sådan lösning ska kunna införas krävs det att avsteg görs från de säkerhetsföreskrifter som införts för att trygga genomförandet av fria och hemliga val för en mycket utsatt grupp väljare. Regeringen anser därför att denna lösning inte bör väljas.

Kommittén föreslår i stället att valnämnderna ska få förordna s.k. ambulerande röstmottagare som ska kunna ta emot röster från väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster. En väljare som uppfyller dessa kriterier ska, på begäran, kunna få lämna sina röster i t.ex. sin bostad eller en sjukvårdsinrättning där väljaren tillfälligt vistas. Förslaget innebär att rösterna ska hämtas av två röstmottagare som valnämnderna har utsett. Förfarandet liknar således sådan förtidsröstning som sker i mobila röstningslokaler, t.ex. valbussar, med den huvudsakliga skillnaden att röstningen inte sker i en av kommunerna för ändamålet särskilt iordningställd och för allmänheten tillgänglig lokal utan i den lokal som väljaren befinner sig i.

Regeringen anser att starka skäl talar för att kommitténs förslag om ambulerande röstmottagare bör genomföras. Förslaget utgör, enligt regeringens mening, ett viktigt led i arbetet för att ge alla väljare så likartade förutsättningar som möjligt att utnyttja sin rösträtt samtidigt som valsäkerheten upprätthålls på en godtagbar nivå. Den föreslagna ordningen bör även leda till att säkerheten höjs betydligt i förhållande till den nuvarande ordningen med budröstning. Kommitténs förslag innebär t.ex. att samma regler ska tillämpas för röstmottagningen i väljarens bostad som i vallokaler och röstningslokaler för förtidsröstningen. Detta får bl.a. till följd att de ambulerande röstmottagarna enligt förslaget kommer att vara skyldiga att bistå väljare i samma utsträckning som röstmottagare i vallokaler och röstningslokaler.

Regeringen föreslår därför, i likhet med kommittén, att det införs en reglering om särskilt förordnade röstmottagare för de väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe. För dessa särskilt förordnade röstmottagare kommer, liksom för övriga röstmottagare, tystnadsplikt att gälla. Bestämmelserna i 7, 8 och 10 kap. vallagen bör tillämpas vid röstning genom de särskilt förordnade röstmottagarna.

Lunds kommun förordar att förfarandet med ambulerande röstmottagare ska benämnas rörlig röstmottagning. Enligt regeringens mening torde dock förväxlingsrisken med t.ex. budröstning och valbussar snarast öka med en sådan benämning. Regeringen delar därför kommitténs uppfattning att de särskilt förordnade röstmottagare som avses ska benämnas ambulerande röstmottagare.

Om förslaget genomförs anser regeringen, i likhet med kommittén, att det inte längre finns något behov av kommunalt förordnade bud. I övrigt bör den nuvarande budröstningen behållas. Det innebär bl.a. att en väljare som har svårt att ta sig till ett röstmottagningsställe men kan göra i ordning sin röst själv kan rösta genom bud.

Göteborgs kommun ifrågasätter om väljarna fullt ut kan förstå distinktionen mellan att rösta genom bud och att rösta genom ambulerande röstmottagare. Under förutsättning att bl.a. tydlig och lätt tillgänglig information förmedlas till väljarna anser regeringen att risken för missförstånd som kan komma att påverka röstningen framstår som mycket liten.

Valmyndigheten anser att förutsättningarna för förslaget ytterligare behöver belysas, bl.a. såvitt avser säkerheten kring den mobila urnan och vilka valsedlar som ska tillhandahållas av röstmottagarna. Enligt regeringens mening måste kraven på säkerhet vid avslutad röstmottagning vara högt ställda. Urnan måste förvaras på ett sådant sätt att det inte finns någon risk för att någon obehörig tar befattning med den eller att innehållet i urnan manipuleras. Det innebär att i princip samma krav bör kunna ställas på hanteringen av mobila urnor som på hanteringen av uppsamlingslådor i förtidsröstningslokaler. Regeringen anser inte att det finns behov av att i lag närmare precisera vilka säkerhetskrav som ska gälla vid denna typ av röstmottagning. Vad gäller frågan om vilka valsedlar som ska tillhandahållas av röstmottagarna föreslår regeringen att bl.a. 8 kap. vallagen bör tillämpas vid röstning genom de särskilt förordnade röstmottagarna. Eftersom det vid ambulerande röstmottagning inte inrättas något särskilt röstmottagningsställe kommer det inte att finnas någon plats att lägga ut valsedlar på. Bestämmelsen bör i stället kunna tillämpas på så sätt att röstmottagarna tar med sig de valsedelstyper som valadministrationen ska tillhandahålla enligt bestämmelserna i 8 kap. 2 § första stycket vallagen. Inget hindrar dock valnämnderna från att inrätta rutiner som innebär att de ambulerande röstmottagarna även tar med sig de valsedlar som partierna lägger ut på de fasta röstmottagningsställena. Någon skyldighet för röstmottagarna att ta med sig sådana valsedlar bör dock i vart fall för närvarande inte föreskrivas.

9.3 Förfarandet vid budröstning

Regeringens förslag: Vittnen och bud ska inte längre ange sina adresser på ytterkuvertet för budröst. Väljare som röstar genom bud ska, utöver vad som nu gäller, även intyga att väljaren själv har lagt en valsedel i ett valkuvert för varje val som väljaren deltar i.

Kommitténs förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Den stora majoriteten av remissinstanserna, däribland *Valmyndigheten*, tillstyrker eller har inte någon invändning mot förslaget. *Uppsala kommun* och *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att budet inte ska behöva anteckna på ytterkuvertet i vilken egenskap han eller hon är bud.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelser om röstning genom bud

Bestämmelser om röstning genom bud finns i 7 kap. vallagen. Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till sin vallokal eller någon annan röstmottagningslokal får lämna sina valsedlar där genom bud. Detta gäller även väljare som är intagna i häkte eller är intagna i kriminalvårdsanstalt och av säkerhetsskäl inte kan rösta i samma röstningslokal som andra intagna på anstalten. Röstningen genom bud kan också ske av en väljare som betjänas av Posten AB:s lantbrevbärare (4 §).

Bud får vara väljarens make eller sambo och väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon. Bud får också den vara som yrkesmässigt eller på liknande sätt ger väljaren vård eller som annars brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter. Vidare får anställda vid häkten och kriminalvårdsanstalter vara bud, liksom personer som särskilt har förordnats att vara bud av kommunen. Även Posten AB:s lantbrevbärare får vara bud. Den som anlitas som bud ska ha fyllt 18 år (5 §).

Som framgår i föregående avsnitt föreslår regeringen att bestämmelsen om de av kommunerna särskilt förordnade buden inte längre ska gälla.

Röstning genom bud går till på så sätt att väljaren i närvaro av budet och ett vittne lägger de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för budröst, klistrar igen ytterkuvertet, intygar på kuvertet att han eller hon gjort i ordning valkuvertet och ytterkuvertet på detta sätt och att valkuvertet inte har gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet och anger sitt namn och sitt personnummer på ytterkuvertet. Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till sin vallokal eller någon annan röstningslokal ska dessutom på ytterkuvertet intyga att de uppfyller kraven för att få budrösta (7 kap. 7 § första stycket).

På ytterkuvertet ska vittnet och budet ange sina namn, personnummer och adresser, samt intyga att väljaren själv har gjort det som sägs i 7 § första och andra styckena och att de inte känner till något som gör att de uppgifter som väljaren har lämnat inte är riktiga. Vidare ska den som är bud anteckna på ytterkuvertet i vilken egenskap han eller hon uppträder som bud. Ett vittne ska, liksom ett bud, ha fyllt 18 år (7 kap. 7 § tredje och fjärde styckena).

Ett bud som är lantbrevbärare behöver inte vara närvarande när väljaren gör i ordning ytterkuvertet för budröst. Ett sådant bud ska på ytterkuvertet i stället för personnummer och adress ange sitt tjänstgöringsnummer och intyga att kuvertet har tagits emot från väljaren själv. Den som är anställd vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt får i stället för personnummer och adress ange sitt tjänstgöringsnummer. Den som inte har något personnummer eller tjänstgöringsnummer ska i stället ange någon motsvarande identifikationsuppgift (7 kap. 8 §).

Väljare som inte är kända för budet ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet. Om de inte gör det får budet inte ta emot budrösten (7 kap. 9 §). Väljarna ska lämna sitt röstkort till budet tillsammans med ytterkuvertet. Detta behövs dock inte om kuvertet ska lämnas i en vallokal (7 kap. 10 §).

Bud som inte är kända för röstmottagarna ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet (8 kap. 8 § vallagen). Röstmottagarna får inte ta emot ytterkuvert från ett bud om kuvertet inte uppfyller kraven på hur sådana kuvert ska ha gjorts i ordning eller om budet inte kan styrka sin identitet (8 kap. 9 § vallagen). Ett ytterkuvert som inte tas emot ska tas om hand av röstmottagarna och överlämnas till valnämnden (8 kap. 10 § vallagen). Nämnden ska förvara kuverten under valperioden. En notering om detta ska göras i protokollet över röstmottagningen i en vallokal respektive anteckningarna över röstmottagningen i en röstningslokal.

Problem med budröstningen

För att minimera riskerna för missbruk har budröstningen kringgårdats av ett antal bestämmelser om bl.a. vem som får rösta genom bud, vem som får vara bud, när och hur budrösterna får göras i ordning samt intyg av väljaren, budet och ett vittne att budrösten har gjorts i ordning på föreskrivet sätt. Alla de uppgifter som krävs ska lämnas på ett ytterkuvert för budröst. Ytterkuvertet får därigenom så mycket text att det kan te sig svårt, inte bara för väljaren utan även för bud och vittne, att tillgodogöra sig innehållet och fullgöra alla de formella krav som ställs på dem som medverkar i budröstningen.

Det är inte heller ovanligt att ett ytterkuvert för budröst inte uppfyller kraven på hur sådana kuvert ska ha gjorts i ordning. Som redovisats ovan ska röstmottagarna då inte ta emot kuvertet men ta om hand det och informera budet om vilka rättelser eller kompletteringar som krävs för att budrösten ska få tas emot. Erfarenheterna från prövningen av överklaganden i 2010 års val visar att det i åtskilliga fall har funnits brister i röstmottagarnas kontroll av budrösterna.

Adresser behövs inte längre på ytterkuverten

Frågan är om och på vilket sätt riskerna för fel och brister vid röstmottagningen kan begränsas genom tydligare regler i fråga om budkuvertens utformning.

Ett alternativ för att begränsa riskerna för fel och brister vid röstmottagningen skulle kunna vara att anpassa ytterkuverten för budröster efter respektive budsituation och inte, som nu, ha ett för alla situationer gemensamt ytterkuvert. En uppenbar nackdel med detta är att det uppstår en risk för att väljarna använder fel ytterkuvert och att budrösterna inte kan tas emot av det skälet. Regeringen förordar därför inte en sådan lösning.

Enligt regeringen går det inte att bortse från att kraven på uppgiftslämnande genom information och intygande på ytterkuverten har tillkommit enbart i syfte att trygga genomförandet av fria och hemliga val för de väljarkategorier som använder budröstning. Med undantag för kravet på adressuppgifter för bud och vittne anser kommittén att det inte är möjligt att begränsa dessa uppgifter utan att det också kan få negativa konsekvenser för valsäkerheten. *Uppsala kommun* och *Sveriges Kommuner och Landsting* föreslår att kravet på att budet ska anteckna i vilken egenskap han eller hon är bud också bör utgå. Detta krav tillkom genom 2005 års vallag. Enligt regeringens mening bidrar även den

bestämmelsen alltså till att minimera risken för att den som inte är behörig att uppträda som bud ändå gör det. Regeringen ställer sig i stället bakom kommitténs bedömning och föreslår att kravet på adressuppgifter för bud och vittne på ytterkuvert för budröst tas bort. Med hänsyn till syftet med uppgiftslämnandet – möjliggörande av kontroll – anser regeringen i likhet med kommittén att det är tillräckligt med uppgift om personnummer eller tjänstgöringsnummer. På detta sätt kan ytterkuvertets typografiska utformning ändras något i syfte att förenkla för väljare, bud och vittne att tillgodogöra sig informationen. På samma gång kan risken för fel vid röstmottagningen minska, eftersom kontrollen av om de formella kraven är uppfyllda kan begränsas något.

I likhet med kommittén, och i linje med uttalanden vid bestämmelsens tillkomst, anser regeringen att även lantbrevbärare bör ha en möjlighet att ange personnummer i stället för tjänstgöringsnummer (prop. 2004/05:163 s. 120). Den som inte har något personnummer eller tjänstgöringsnummer ska, som hittills, i stället ange någon motsvarande identifikationsuppgift.

Föreskrifter om den närmare utformningen av ytterkuvert för brev röster finns i valförordningen (2005:874). Regeringen kommer att se över dessa föreskrifter med anledning av den lagändring som regeringen föreslår.

Väljaren ska intyga att han eller hon själv lagt en valsedel i ett valkuvert

Enligt 1972 års vallag gällde vid budröstning att väljaren skulle intyga att han eller hon för varje val själv hade lagt in sin valsedel i ett valkuvert och sedan i närvaro av budet och ett vittne lagt in de valkuvert han eller hon ställt i ordning i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse (nu betecknad budröst) och tillslutit detta (11 kap. 3 § [1972:620]). En motsvarande bestämmelse fanns också i 14 kap. 4 § 1997 års vallag. I den nuvarande vallagen har väljarens intyg begränsats till endast den senare delen av proceduren, dvs. att väljaren har lagt in sina valkuvert i ett ytterkuvert för budröst, utan att denna ändring särskilt kommenterats i förarbetena. Kommittén föreslår att huvudregeln i 7 kap. 2 § vallagen, som föreskriver att väljaren för varje val själv gör i ordning sina röster, även ska omfattas av det intyg som väljaren lämnar på ytterkuvertet för budröst. Inga remissinstanser har invänt mot kommitténs förslag. Regeringen instämmer i kommitténs bedömning och anser att förslaget bör genomföras.

10 Valnämndens preliminära rösträkning kan i undantagsfall förlängas en dag

Regeringens förslag: Om det behövs ytterligare tid för att på ett betryggande sätt genomföra rösträkningen får valnämnden fortsätta sammanträdet för rösträkning på torsdagen efter valdagen. Om valnämnden fortsätter sammanträdet, ska nämnden på onsdagen till länsstyrelsen lämna över de omslag som gjorts i ordning för de val som räknats färdigt fram till dess.

Om rösträkningen avbryts ska de omslag som gjorts i ordning och det valmaterial som tagits emot förvaras på ett säkert sätt.

Kommitténs förslag överensstämmer delvis med regeringens. Kommittén föreslår dock inga särskilda bestämmelser om avskild och säker förvaring av valmaterial i avvaktan på rösträkning.

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har i huvudsak ingen invändning mot förslaget. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* påpekar dock att förslaget påverkar när länsstyrelserna kan offentliggöra resultatet av den slutliga sammanräkningen för riksdagsvalet. Även *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* tillstyrker förslaget och anför att detta dels minskar risken för att fel begås under rösträkningen, dels kan leda till att färre sena förtidsröster måste underkännas för att dessa inte hunnit fram i tid till den s.k. onsdagsräkningen. *Valmyndigheten* är i grunden positiv till förslaget men föreslår att det i författningstext ska anges att alla röster ska granskas under onsdagen. *Valmyndigheten* anför även att en eventuell delöverlämning under onsdagen bör omfatta de omslag som nämnden gjort i ordning för det eller de val som i det skedet räknats klart, medan resterande omslag tillsammans med nämndens protokoll bör överlämnas till länsstyrelsen när sammanträdet för den preliminära rösträkningen helt har avslutats. Vidare anser *Valmyndigheten* att föreskrifter för säkerhet och avbrott i röstmottagning, valsedlars ogiltighetsgrund och avskild och säker förvaring av mottaget valmaterial i avvaktan på rösträkning bör införas. Slutligen föreslår *Valmyndigheten* att regeringen överväger en skyldighet för valnämnderna att kungöra när valnämndens preliminära rösträkning ska äga rum.

Som ett alternativ till kommitténs förslag föreslår *Lunds kommun* att valkretsindelade kommuner ska tillåtas genomföra räkningen valkrets för valkrets, i stället för val för val, över de två tillgängliga dagarna eftersom valurnor med nedlagda röster annars behöver förvaras förseglade och oräknade över en natt. *Malmö kommun* anser att förutsättningarna för när räkningen får fortsätta även på torsdagen behöver klargöras.

Skälen för regeringens förslag

Valnämndens preliminära rösträkning (onsdagsräkningen)

På onsdagen efter valdagen ska valnämnden sammanträda för att granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna (12 kap. 1 § vallagen). Sammanträdet är offentligt. Resultatet av nämndens rösträkning är

preliminärt. Vid sammanträdet ska nämnden granska alla de förtidsröster som kommit in i rätt tid men som inte hunnit skickas till vallokalerna för granskning där. Det gäller bl.a. de förtidsröster som avlämnats i andra kommuner och de utlandsröster som kommit till kommunen som brevrost eller från en utlandsmyndighet och som inte skickats till vallokalerna. Vid sammanträdet ska nämnden också granska alla de förtidsröster som underkänts i vallokalen. När granskningen är klar och de valkuvert som ska läggas i valurnorna har lagts ner i dessa kan rösträkningen påbörjas (12 kap. 3 § vallagen).

När sammanträdet för rösträkningen avslutats, ska valnämnden till länsstyrelsen genast överlämna nämndens protokoll över sin rösträkning och de omslag som nämnden gjort i ordning. Om länsstyrelsen begär det ska nämnden då även överlämna röstlängderna (12 kap. 7 § vallagen).

Stor tidspress under onsdagsräkningen

Uppgiften att granska och räkna förtidsröster onsdagen efter valdagen anses av många kommuner svår att administrera. Valnämndernas rösträkning genomförs ofta under stor tidspress. Orsaken till detta är främst det stora antalet förtidsröster som lämnats sent under röstningsperioden och, i vissa fall, stora avstånd mellan kommun och länsstyrelse. Eftersom andelen väljare som förtidsröstar sent i valet ökar är det sannolikt att antalet förtidsröster som ska granskas och räknas vid valnämndernas onsdagsräkning kommer att öka ytterligare. Till exempel hade Stockholms och Göteborgs valnämnder vid 2010 års val sammanlagt drygt 44 000 förtidsröster att behandla vid detta tillfälle. Motsvarande siffra för 2006 var cirka 23 500.

Ökad säkerhet med mindre tidspress

Som kommittén framhåller finns det en risk för att den tidspress som vissa valnämnder enligt gällande ordning behöver arbeta under vid den preliminära rösträkningen kan äventyra valsäkerheten. För att minska denna risk föreslår kommittén att valnämnderna ska ha möjlighet att fortsätta sammanträdet för rösträkning torsdagen efter valdagen, när det behövs för att nämnderna ska kunna genomföra räkningen med betryggande säkerhet.

Regeringen delar kommitténs uppfattning att det är av vikt att valsäkerheten tryggas. Det finns därför skäl att överväga ändringar för att förbättra säkerheten vid rösträkningen. De möjligheter som finns för att hantera problemet är att t.ex. begränsa förtidsröstningen, att öka antalet rösträknare, att begränsa rätten att ångerrösta eller att utsträcka rösträkningen till torsdagen efter valdagen.

En allmän utgångspunkt för regeringen är att förtidsröstning ska kunna ske i minst samma utsträckning som hittills (prop. 2004/05:163 s. 69). Förtidsröstningen bör därför inte begränsas.

När det gäller förutsättningarna för en eventuell utökning av antalet rösträknare har kommittén redogjort för att vissa valnämnder bedömt att en sådan utökning inte är möjlig. Denna bedömning instämmer bl.a. *Göteborgs kommun* i. Kommunen anför att en ökning av antalet rösträknare kan försvåras av brist på lämpliga lokaler, försvårad koordinering av en större grupp och brist på erfarna rösträknare för de mer komplicerade fall som ska granskas vid onsdagsräkningen. De

praktiska svårigheter som en utökning av antalet rösträknare för med sig gör att regeringen i likhet med kommittén bedömer att det inte är lämpligt att lösa de problem som är förknippade med onsdagsräkningen genom en utökning av antalet rösträknare. Inte heller finns det skäl att i detta sammanhang överväga några begränsningar i fråga om rätten att ångerrösta. I stället ansluter sig regeringen till kommitténs förslag att ge valnämnden möjlighet att under vissa förhållanden förlänga sammanträdet för rösträkningen och redovisa det preliminära resultatet för länsstyrelsen senast på torsdagen efter valdagen. Detta kan i och för sig få till följd att det slutliga valresultatet i något fall försenas en dag. Vid en avvägning mellan valsäkerheten och att valresultatet inte ska fördröjas anser regeringen dock att omsorgen om valsäkerheten måste prioriteras.

Regeringens förslag innebär att valnämnden, när så behövs för att nämnden med betryggande säkerhet ska kunna genomföra rösträkningen, får fortsätta och avsluta rösträkningen torsdagen efter valdagen. Även fortsättningsvis är det dock angeläget att rösträkningen avslutas så snart som möjligt. Den föreslagna möjligheten till förlängning av rösträkningen bör därför endast utnyttjas när det är påkallat av hänsyn till intresset att säkerställa att valsäkerheten inte blir eftersatt. Målsättningen bör alltså även fortsättningsvis vara att rösträkningen ska avslutas på onsdagen. Möjligheten till förlängning bör bara utnyttjas om det är nödvändigt för att genomföra rösträkningen på ett betryggande sätt.

Valmyndigheten menar att en ordning där valnämnderna kan vänta med viss granskning av rösterna till torsdagen skapar svårigheter vid bedömningen av förtidsröster eftersom dessa granskas i sin helhet innan varje valkuvert granskas för sig och läggs i urnan. Regeringen, som instämmer i myndighetens bedömning, menar att det nu aktuella förslaget inte innebär att förutsättningarna för hur granskningen ska utföras ändras. Granskningen av alla förtidsröster måste alltså, liksom i dag, ske innan rösträkningen påbörjas.

Regeringen bedömer att valnämnderna, även om de beslutar om förlängning av sammanträdet för rösträkning, bör ha möjlighet att på ett säkert sätt genomföra granskningen av samtliga röster och även slutföra räkningen av rösterna i riksdagsvalet redan under onsdagen. Under alla förhållanden måste enligt regeringens mening granskningen klaras av redan under onsdagen. För att minska risken för försening av framför allt resultatet av riksdagsvalet föreslår kommittén att det eller de val som valnämnden hunnit räkna klart ska redovisas särskilt till länsstyrelsen redan under onsdagen. Den stora majoriteten av remissinstanserna ställer sig bakom förslaget. Regeringen, som instämmer i kommitténs bedömning, föreslår därför att valnämnden, om nämnden fortsätter sammanträdet på torsdagen efter valdagen, särskilt ska redovisa de val som räknats färdigt under onsdagen till länsstyrelsen. I linje med vad *Valmyndigheten* anför innebär detta att valnämnden redan på onsdagen till länsstyrelsen ska lämna över de omslag som nämnden gjort i ordning i de val som nämnden hunnit räkna klart. Resterande omslag och nämndens protokoll bör överlämnas till länsstyrelsen först när sammanträdet för den preliminära rösträkningen helt har avslutats.

Som ett komplement till kommitténs förslag föreslår dock *Lunds kommun* att valkretsindelade kommuner bör tillåtas genomföra

rösträkningen valkrets för valkrets, i stället för val för val, över de två tillgängliga dagarna. Regeringen anser dock att det är av vikt att upprätthålla kravet enligt 11 kap. 2 § vallagen att rösträkningen ska genomföras så att riksdagsvalet räknas innan räkningen av något annat val påbörjas.

Valmaterial ska förvaras avskilt och på ett säkert sätt

Valmyndigheten och Lunds kommun berör vissa säkerhetsaspekter. Valmyndigheten menar att det finns ett behov av att förtydliga vilka säkerhetsrutiner som en förlängning av den preliminära rösträkningen bör omgärdas med. Valmyndigheten föreslår följaktligen att liknande säkerhetsåtgärder som omgärdar andra områden av röstmottagningen och rösträkningen ska införas för valnämndens preliminära rösträkning. Enligt Valmyndigheten bör föreskrifter meddelas om bl.a. säkerhet och avbrott i röstmottagningen och om avskild och säker förvaring av mottaget valmaterial i avvaktan på rösträkning. Vidare anför Valmyndigheten att urnan som rösterna har lagts ned i och röstlängderna bör förseglas när den preliminära rösträkningen avslutas på onsdagen, och därefter förvaras avskilt och på ett säkert sätt. Lunds kommun menar att en förlängning av tiden för valnämndens preliminära rösträkning kan få till följd att valurnor med nedlagda röster behöver förvaras förseglade och oräknade över en natt.

Regeringen anser, i likhet med Valmyndigheten, att det finns ett behov av att förtydliga att kraven på säker förvaring av valmaterial gäller även vid eventuella avbrott under den preliminära rösträkningen. Av samma skäl som redovisas i avsnitt 6.3 anser regeringen att en uttrycklig bestämmelse om att valmaterial ska förvaras på ett säkert sätt vid avbrott i valnämndens preliminära rösträkning bör införas i vallagen. Regeringen föreslår därför att de omslag som nämnden gjort i ordning och det valmaterial som tagits emot ska förvaras på ett säkert sätt under ett eventuellt avbrott i rösträkningen.

Valmyndigheten anför även att föreskrifter bör införas för valsedlars ogiltighetsgrund. Som nämnts ovan anser regeringen dock inte att förslaget – utöver den föreslagna förlängningen till torsdagen efter valdagen – ändrar förutsättningarna för hur t.ex. rösträkningen ska utföras. I motsats till Valmyndigheten anser regeringen därför inte att det för närvarande finns behov av sådana ändringar.

Slutligen föreslår Valmyndigheten att regeringen överväger en skyldighet för valnämnderna att kungöra när valnämndens preliminära rösträkning ska äga rum. Det är enligt regeringens uppfattning viktigt att allmänheten erbjuds information om var och när valnämndens preliminära rösträkning äger rum. Sådan information bör kunna lämnas t.ex. i pressen och på respektive kommuns hemsida på internet. Regeringen konstaterar dock att valnämndens sammanträde för rösträkning alltid inleds onsdagen efter valdagen. Det har under lagstiftningsarbetet inte framkommit något behov av att föreslå en bestämmelse som innebär att valnämnderna ska kungöra tid och plats för förrättningen. Mot denna bakgrund anser regeringen, i vart fall för närvarande, inte att det i lag bör ställas upp en skyldighet för valnämnden att kungöra när dess sammanträde för rösträkning ska äga rum.

11 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2014 i fråga om 10 kap. 7 § och i övrigt den 1 januari 2015. Äldre föreskrifter ska tillämpas vid ett omval som hålls på grund av att ett ordinarie val till riksdagen eller landstings- eller kommunfullmäktige i september 2014 upphävts.

Kommitténs förslag och bedömning: Kommittén föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2014. Kommittén bedömer att de föreslagna lagändringarna inte kräver några särskilda övergångsbestämmelser.

Remissinstanserna: Den stora majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har ingen invändning mot förslagen. *Hovrätten för Västra Sverige* ifrågasätter dock om inte tiden fram till nästa allmänna val är väl knapp för att valmyndigheterna och röstmottagarna ska kunna förbereda sig för förändringarna och allmänheten få tillräcklig information. För att inte riskera säkerheten och förtroendet för valet anser *Valmyndigheten* att förslagen om att förändra budröstningskuvertet och införandet av s.k. ambulerande röstmottagare ska träda i kraft till valen 2018.

Skälen för regeringens förslag: Ändringar som rör förfarandet i val bör normalt göras så att lagändringarna kan träda i kraft i god tid före valet. Ju kortare tid som finns för förberedelser, inklusive utbildning av valnämnder och röstmottagare, om vilka regler som ska gälla i ett val desto större blir risken för handhavandefel. Sådana fel kan leda till att utgången i valet påverkas och att det uppkommer behov av att hålla omval. Risken för handhavandefel torde regelmässigt öka om olika förfaranderegler ska tillämpas i två olika val som hålls inom kort tid från varandra. Regeringen gör mot den bakgrunden bedömningen att samtliga lagändringar utom en bör träda i kraft först efter de allmänna valen i september 2014. Regeringen anser att förslaget om avskild och säker förvaring av anteckningarna och det valmaterial som tagits emot under förtidsröstningen bör träda i kraft före de allmänna valen i september 2014. Denna lagändring bör lämpligen träda i kraft den 1 augusti 2014. Övriga lagändringar bör lämpligen träda i kraft den 1 januari 2015.

Om en övergångsreglering inte införs finns en inte obetydlig risk att olika bestämmelser blir tillämpliga vid ett eventuellt omval som hålls om något av valen i september 2014 upphävs. Bland annat kan detta få till följd att olika bestämmelser avseende röstning och rösträkning kan bli tillämpliga beroende på när i tiden ett omval äger rum. Enligt regeringens mening är detta inte lämpligt. Regeringen anser att samma bestämmelser bör gälla för hela röstningsförfarandet avseende samtliga val hänförliga till valen 2014. Regeringen föreslår därför en övergångsbestämmelse som innebär att äldre föreskrifter ska tillämpas vid ett omval som hålls på grund av att ett ordinarie val till riksdagen eller landstings- eller kommunfullmäktige i september 2014 upphävts.

12 Ekonomiska och andra konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen medför endast marginella kostnadsökningar för statliga myndigheter. Dessa ryms inom befintliga anslagsramar. Förslagen utgör förtydliganden av kommunernas ansvar och kan förväntas medföra marginella ekonomiska konsekvenser för kommuner.

Kommitténs bedömning: Kommittén bedömer sammanfattningsvis att de kostnadsökningar som följer av förslagen, med bortseende från förtidsröstning vid omval, uppgår till mellan två och fem procent av valanslaget.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna invänder mot kommitténs bedömning när det gäller antagliga kostnadsökningar. *Umeå kommun* anser att den föreslagna bestämmelsen om att en lokal för röstmottagning ska vara tydligt avgränsad kan föranleda lokalanpassningar som i vissa fall kan leda till ökade kostnader. Bl.a. *Jönköpings kommun* påpekar att förslaget om öppettider för förtidsröstningen kommer att medföra ökade kostnader. *Karlshamns kommun* och *Linköpings kommun* menar att förslaget om att minst två röstmottagare ska vara närvarande vid röstmottagning i en röstningslokal kan medföra krav på extra bemanning vilket kan verka fördyrande. Några remissinstanser, bl.a. *Umeå kommun* och *Linköpings kommun*, anför att förslaget om att bara den som har genomgått erforderlig utbildning för röstmottagare ska få förordnas som röstmottagare innebär utökade utbildningskrav och föranleder ökade kostnader för vilka kommunerna behöver ekonomisk kompensation. Några länsstyrelser, t.ex. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* och *Länsstyrelsen i Jämtlands län*, framhåller vikten av att länsstyrelserna ges tillräckliga ekonomiska medel för att genomföra utbildningarna av valnämnderna. Några remissinstanser, bl.a. *Göteborgs kommun* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, ifrågasätter kommitténs bedömning att förslaget om att förlänga den s.k. onsdagsräkningen inte kommer att medföra några kostnadsökningar. *Göteborgs kommun* och *Uppsala kommun* understryker vikten av att kostnaderna för förslagen avseende förtidsröstning vid omval täcks av allmänna medel. Bland andra *Jönköpings kommun* och *Umeå kommun* anser att förslaget om s.k. ambulering röstmottagning kommer att medföra ökade kostnader för kommunerna.

Skälen för regeringens bedömning: Några av förslagen kan leda till ökade kostnader för staten. Vissa förslag innebär förtydliganden av kommunernas uppgifter och kan medföra mindre kostnadsökningar.

Förslaget om krav på att en lokal för röstmottagning ska vara tydligt avgränsad innebär ett förtydligande av krav som redan måste anses gälla. Regeringen bedömer att förslaget inte i sig medför några ökade kostnader för kommunerna.

När det gäller förslaget att minst en röstningslokal i varje kommun ska vara öppen för röstning under den tid röstmottagning får ske bör betonas att denna ordning redan tillämpas i de flesta kommuner. För några få kommuner kan förslagets minimiregler för öppethållande innebära vissa

kostnadsökningar. Regeringen bedömer dock att de ekonomiska konsekvenserna av förslaget för kommunerna är mycket begränsade.

Förslaget att minst två röstmottagare ska vara närvarande vid röstmottagningen innebär ett förtydligande av kommunernas skyldigheter. Det kan konstateras att flertalet kommuner tillämpar en sådan ordning redan i dag, men för vissa kommuner kan förslaget medföra vissa kostnadsökningar.

Förslaget om att bara den som har genomgått nödvändig utbildning för röstmottagare ska få förordnas som röstmottagare utgör en viss skärpning av det krav som anses gälla redan enligt dagens ordning. Enligt regeringens bedömning medför förslaget vissa mindre kostnadsökningar för kommunerna avseende utbildnings- eller fortbildningsinsatser. Förslaget kan också i någon mån påverka behovet av insatser från Valmyndighetens sida.

Förslaget att ge länsstyrelsen ansvaret för utbildningen av valnämnderna bedöms endast medföra marginella kostnadsökningar för länsstyrelserna eftersom dessa redan i dag genomför viss utbildning av valnämnderna. Regeringen bedömer att dessa kostnader ryms inom befintliga anslagsramar.

Förslaget om att krav på att mottaget valmaterial ska förvaras avskilt och säkert kan för några kommuner medföra kostnadsökningar. Redan i dag förvaras dock valmaterialet som regel avskilt. Regeringen bedömer att de ekonomiska konsekvenser förslaget kan föra med sig för berörda kommuner torde vara försumbara.

När det gäller förslaget att vid behov kunna förlänga den s.k. onsdagsräkningen gör regeringen bedömningen att det finns en viss risk för att kostnaderna kan öka i kommuner med rekryterade och arvoderade rösträknare. Samtidigt kan konstateras att förslaget inte påverkar kommunernas grundläggande uppgift att granska och räkna rösterna. Genom att tiden för räkning kan förlängas får kommunerna möjlighet att i ansträngda lägen utföra uppgiften utan att antalet rösträknare utökas redan under onsdagen efter valdagen. Förslaget möjliggör med andra ord en ökad flexibilitet i bemanningen vid den preliminära rösträkningen. Möjligheten till förlängning får vidare bara utnyttjas om det i det enskilda fallet behövs för att rösträkningen ska kunna genomföras på ett betryggande sätt. Det är svårt att förutsäga hur ofta det kommer att ske. Sammantaget bedöms förslaget inte medföra ökade kostnader för kommunerna.

Förslagen avseende förtidsröstning vid omval medför kostnadsökningar de år omval måste genomföras. Hur stora kostnadsökningarna blir är beroende av i vilken utsträckning omval kommer till stånd i framtiden. Hittills har detta varit sällan förekommande. Om ett omval skulle bli aktuellt avser regeringen att återkomma till riksdagen i vanlig ordning med förslag om finansiering av de beräknade kostnaderna.

Eftersom all röstmottagning förutsätter samtidig närvaro av två röstmottagare kan förslaget om s.k. ambulerande röstmottagning medföra vissa ökade utgifter i förhållande till dagens budröstning. Sammantaget bedöms förslaget dock inte medföra annat än marginella kostnadsökningar för kommunerna.

Av den redovisade bakgrunden framgår att vissa av förslagen kan föranleda begränsade kostnadsökningar för kommunerna vid

genomförande av framtida val. Dessa kostnader får dock anses vara marginella. Dessa uppkommer i första hand i samband med att allmänna val hålls 2018 och i allmänna val och val till Europaparlamentet som hålls därefter.

Regeringens förslag i övrigt bedöms inte få några ekonomiska konsekvenser för statliga myndigheter eller för kommunerna.

Några av förslagen kan innebära en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Detta gäller förslagen om öppettider för röstningslokaler för förtidsröstningen, att minst en röstningslokal i varje kommun ska vara öppen för röstning under den tid röstmottagning får ske, förtidsröstning vid omval, utbildning av röstmottagare, att minst två röstmottagare ska vara närvarande vid röstmottagningen, ambulerande röstmottagare, att röstmottagare, under vissa förutsättningar, får ta emot valkuvert från väljare med funktionsnedsättning utanför röstmottagningsstället och att bl.a. mottaget valmaterial ska förvaras på ett säkert sätt. Förslagen har föranletts av en översyn av delar av valsystemet och de nya eller utökade skyldigheter som kommunerna åläggs bedöms av regeringen nödvändiga för att säkerställa att valförfarandet genomförs på ett effektivt och korrekt sätt. Den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslagen innebär bedöms inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till intresset av att säkerställa att valsäkerheten inte eftersätts (14 kap. 3 § regeringsformen).

13 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i vallagen (2005:837)

3 kap.

2 § Länsstyrelsen är regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val och för utbildning av valnämnderna.

I paragrafen regleras länsstyrelsens ansvar för frågor om val. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

Ändringen innebär att länsstyrelsen ges ett uttryckligt ansvar för utbildning av valnämnderna i kommunerna.

3 § I varje kommun ska det finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val.

Att kommunerna ska se till att det finns *lokaler för röstmottagning* framgår av 4 kap. 20, 22 och 23 §§.

I paragrafen finns bestämmelser om den lokala valmyndigheten och dess ansvar.

I *andra stycket* ändras den upplysningsbestämmelse som hänvisar till var det slås fast att kommunerna har ett ansvar att se till att det finns vallokaler. Ändringen innebär att hänvisningar till de bestämmelser där det slås fast att kommunerna även har ett ansvar att inrätta röstningslokaler för förtidsröstning läggs till.

4 § På varje röstmottagningsställe ska det finnas så många röstmottagare som behövs för att röstmottagningen ska kunna genomföras.

För varje valdistrikt ska det utses minst fyra röstmottagare, varav en ordförande och en ersättare för ordföranden. Vid *röstmottagning i en vallokal* ska minst tre av röstmottagarna vara närvarande. En av dessa ska vara ordföranden eller ordförandens ersättare.

Vid röstmottagning i en röstningslokal ska minst två röstmottagare vara närvarande.

I paragrafen finns bestämmelser om hur många röstmottagare det ska finnas vid röstmottagning. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I *tredje stycket*, som är nytt, slås en minimiregel fast när det gäller antalet röstmottagare som ska vara närvarande vid röstmottagning i en röstningslokal. Av bestämmelsen följer att minst två röstmottagare ska vara närvarande när röstmottagning sker i en sådan lokal.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

5 § Röstmottagare förordnas av valnämnden. Röstmottagare hos en utlandsmyndighet förordnas dock av myndighetens chef. Om valnämnden har beslutat att röstmottagning ska äga rum på ett sjukhus, en kriminalvårdsanstalt, ett häkte eller någon liknande inrättning, får nämnden överlåta åt den som är chef för inrättningen att förordna röstmottagare där.

Som röstmottagare får endast den förordnas som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget.

I paragrafen regleras förordnanden av röstmottagare. Övervägandena finns i avsnitt 4.1 och 4.3.

Ändringen i *andra stycket* innebär att den lagstadgade skyldigheten att ta emot ett uppdrag som röstmottagare upphävs. I stället slås fast att en förutsättning för att någon ska kunna förordnas som röstmottagare är att han eller hon har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget. Eftersom bestämmelserna om valförfarandet ofta ändras inför olika val innebär kravet på behövlig utbildning att röstmottagarna regelmässigt behöver få utbildning inför varje val.

Dessutom görs en språklig ändring i paragrafen.

4 kap.

20 § Varje kommun ska se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

För varje valdistrikt ska det finnas en vallokal.

En vallokal ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljare inte hindras eller störs under röstningen. Den ska inte ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och den bör inte ha anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag.

I paragrafen finns bestämmelser om vallokaler. Övervägandena finns i avsnitten 5.1 och 5.2.

Av *tredje stycket*, som är nytt, följer att en vallokal ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljaren inte hindras eller störs under röstningen. Kravet på tydlig avgränsning innebär att vallokalen måste inrättas så att lokalen är fysiskt avskärmad i förhållande till omgivande verksamheter.

I bestämmelserna slås även uttryckligen fast att en vallokal inte ska ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och att den inte bör ha anknytning till en viss religiös sammanslutning eller ett visst företag. Detta innebär att vallokalen inte får förknippas med en viss politisk sammanslutning. Det innebär också att valnämnderna i möjligaste mån t.ex. bör undvika att använda församlingshem och liknande som vallokaler. Vid bedömningen av om den angivna målsättningen för vallokaler vad gäller anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag kan tillgodoses i ett enskilt fall måste valnämnderna dock göra en avvägning mot bl.a. intresset av att kunna erbjuda tillgänglighetsanpassade lokaler på lämpligt avstånd från väljarna.

22 § 1 *val som gäller hela landet ska varje kommun se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.*

En röstningslokal ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljare inte hindras eller störs under röstningen. Den ska inte ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och den bör inte ha anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om röstningslokaler i val som gäller hela landet. Övervägandena finns i avsnitten 5.1, 5.2 och 6.1.

Av *första stycket*, som i sak väsentligen motsvarar bestämmelsen i hittills gällande 3 kap. 3 § tredje stycket, följer att det i val som gäller hela landet ska finnas lämpliga lokaler som kan användas som röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta. Regleringen motsvarar den som gäller i fråga om vallokalernas utformning enligt 20 § första stycket.

Enligt *andra stycket* ska en röstningslokal vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljaren inte hindras eller störs under röstningen. Röstningslokalen ska inte ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och den bör inte ha anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag. Regleringen motsvarar den som gäller i fråga om vallokalernas utformning enligt 20 § tredje stycket.

23 § *Vid omval ska det i de kommuner som valet gäller finnas röstningslokaler enligt 22 §.*

I övriga kommuner ska det finnas minst en röstningslokal enligt 22 § som ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Kommuner som avses i andra stycket ska senast en vecka efter ett beslut om omval meddela den centrala valmyndigheten var och när förtidsröstning inom kommunen kan ske.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om röstningslokaler i omval. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Av *första stycket* följer att det i de kommuner som omvalet gäller ska finnas röstningslokaler i enlighet med bestämmelserna i 22 §. Det innebär att kommuner som omfattas av ett beslut om omval i princip är skyldiga att inrätta röstningslokaler för förtidsröstning som är tillgängliga för röstning i samma omfattning som i det ordinarie valet. Om ett omval hålls i ett landsting gäller skyldigheten enligt detta stycke alla de kommuner som hör till landstinget.

Av *andra stycket* följer att det i kommuner som ligger utanför omvalsområdet ska finnas minst en röstningslokal i enlighet med bestämmelserna i 22 § som ger väljarna goda möjligheter att rösta. Vad som krävs för att väljarna ska anses ha goda möjligheter att rösta får bedömas från fall till fall och kan variera mellan skilda kommuner beroende på bl.a. kommunstorlek, befolkningstäthet och avstånd till det område som omvalet gäller.

Enligt *tredje stycket* ska kommuner utanför omvalsområdet senast en vecka efter beslutet om omval meddela Valmyndigheten var och när röstmottagning inom kommunen kommer att ske.

24 § *Kommunen bestämmer vilka dagar och tider en röstningslokal ska vara öppen för röstning. I varje kommun som valet gäller ska dock minst en röstningslokal vara öppen varje dag under den tid förtidsröstningen får ske.*

På valdagen ska minst en röstningslokal i varje kommun vara öppen för röstmottagning under den tid som enligt 21 § första stycket gäller för röstning i en vallokal.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om öppethållande av röstningslokaler som kommunen har inrättat. Övervägandena finns i avsnitt 6.1 och 7.

Av *första stycket* följer att kommunen ska bestämma vilka dagar och tider en röstningslokal ska vara öppen för röstning. Valnämnderna har möjlighet att anpassa öppettiderna efter det behov som bedöms föreligga. En grundförutsättning är dock att det i varje kommun som valet gäller finns minst en röstningslokal som är öppen varje dag under den tid förtidsröstningen får ske. I övriga kommuner överlämnas det, under de i 23 § andra stycket angivna förutsättningarna, åt kommunerna att själva bedöma i vilken omfattning röstningslokaler som inrättas ska vara öppna för röstning.

I *andra stycket* preciseras att röstningslokalerna på valdagen ska vara öppna i samma omfattning som vallokalerna. Det innebär att röstningslokalerna i val till riksdagen och landstings- och kommunfullmäktige ska hållas öppna mellan kl. 8.00 och 20.00. I val till Europaparlamentet ska lokalerna hållas öppna mellan kl. 8.00 och 21.00.

25 § Den centrala valmyndigheten bestämmer, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), hos vilka svenska utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om ansvaret att bestämma vilka utlandsmyndigheter som ska anordna förtidsröstning.

Bestämmelsen motsvarar i sak bestämmelsen i hittills gällande 7 kap. 1 § andra stycket.

7 kap.

1 § Röstning äger rum på röstmottagningsställen. Väljare röstar i första hand i sin vallokal på valdagen. De kan också före eller under valdagen rösta i röstningslokaler som kommunerna eller utlandsmyndigheterna har inrättat. Väljare får dessutom i vissa fall *lämna sina röster till av valnämnden särskilt förordnade röstmottagare (ambulerande röstmottagare) eller* rösta genom bud eller brev.

I paragrafen regleras på vilka ställen eller sätt som väljare kan rösta. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Ändringen innebär att sätten för röstning kompletteras med en möjlighet att lämna röster till ambulerande röstmottagare. Dessa röstmottagare förordnas särskilt av kommunen för att ta emot röster vid förtidsröstning som inte sker i för ändamålet särskilt inrättade lokaler. Sådana förordnanden beslutas i enlighet med regleringen i 3 kap. 5 §.

Paragrafens hittills gällande andra stycke placeras i en ny paragraf, 4 kap. 25 §.

3 § Väljare *ska* göra i ordning sina röster bakom en valskärm och därefter lämna valkuverten till röstmottagarna.

Väljare som på grund av *funktionsnedsättning* eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, *ska* på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i

den utsträckning som behövs. *En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen.*

I paragrafen regleras hur röstning på ett röstmottagningsställe går till. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Andra stycket kompletteras med en bestämmelse som klargör att väljare som inte själva kan göra i ordning sina röster får ta hjälp vid röstningen inte bara av en röstmottagare utan även av någon annan person.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

3 a § *Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får om de begär det lämna sina valsedlar till ambulerande röstmottagare.*

Vid röstmottagning enligt första stycket tillämpas de allmänna bestämmelserna om röstning och röstmottagning i detta kapitel och 8 kap. och bestämmelserna om röstmottagning i röstningslokal i 10 kap.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om ambulerande röstmottagare. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Av *första stycket* framgår att väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte kan ta sig till en val- eller röstningslokal på begäran ska få lämna sina röster till ambulerande röstmottagare.

Av *andra stycket* framgår att förfarandet vid röstning genom ambulerande röstmottagare regleras av motsvarande bestämmelser som röstning som sker i en röstningslokal. Det innebär bl.a. att minst två röstmottagare måste närvara vid röstmottagningen och att röstmottagarna har en skyldighet att t.ex. tillhandahålla valsedlar och på begäran bistå väljaren vid röstningen. Det innebär även att väljaren under de förutsättningar som anges i 7 kap. 3 § andra stycket kan ta hjälp av någon annan än röstmottagaren när rösten görs i ordning.

4 § *Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valsedlar där genom bud.*

Dessutom får följande väljare budrösta:

1. väljare som betjänas av Posten AB:s lantbrevbärare, i den utsträckning som följer av 3 kap. 6 §,

2. väljare som är intagna i häkte,

3. väljare som är intagna i kriminalvårdsanstalt och av säkerhetsskäl inte kan rösta i samma röstningslokal som andra intagna på anstalten.

Budröster ska lämnas i ytterkuvert för budröst.

I paragrafen finns bestämmelser om vilka väljare som får rösta genom bud.

I paragrafen görs vissa språkliga ändringar.

5 § *Följande personer får vara bud:*

1. väljarens make eller sambo och väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon,

2. de som yrkesmässigt eller på liknande sätt ger väljaren vård eller som annars brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,

3. lantbrevbärare anställda av Posten AB,

4. anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.
Ett bud *ska* ha fyllt 18 år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka personer som får vara bud. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Ändringen i *första stycket* innebär att budröster inte längre kan lämnas till särskilt förordnade kommunala bud.

Dessutom görs vissa språkliga och redaktionella ändringar i paragrafen.

7 § En väljare som vill rösta genom bud *ska*

1. för varje val själv lägga en valsedel i ett valkuvert,

2. i närvaro av budet och ett vittne lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för budröst,

3. klistra igen ytterkuvertet,

4. på kuvertet

a) ange sitt namn och sitt personnummer, och

b) intyga att han eller hon gjort i ordning valkuvert och ytterkuvertet på detta sätt och att valkuvert inte har gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet samt, om han eller hon är en väljare som avses i 4 § första stycket, på ytterkuvertet intyga att han eller hon uppfyller kraven för att få budrösta.

På ytterkuvertet *ska* vittnet och budet ange sina namn och personnummer och intyga att väljaren själv har gjort det som sägs i första stycket 2–4 och att de inte känner till något som gör att de uppgifter som väljaren har lämnat inte är riktiga. Vidare *ska* det antecknas vilken av kategorierna i 5 § första stycket som är tillämplig på budet.

Ett vittne *ska* ha fyllt 18 år.

I paragrafen regleras hur en budröst görs i ordning. Övervägandena finns i avsnitt 9.3.

Av *första stycket 1* följer att en väljare som röstar genom bud själv *ska* göra i ordning sin röst genom att lägga en valsedel i ett valkuvert. Ändringen innebär att det tydliggörs att en väljare inte kan ta hjälp av t.ex. en anhörig eller av budet för att göra i ordning sin röst vid budröstning.

Första stycket 4 ändras redaktionellt genom att ordningen mellan bestämmelserna i punkterna a och b kastas om.

Andra stycket ändras redaktionellt. Vidare görs en ändring som innebär att en uppgift om adress inte längre behöver lämnas av budet och vittnet.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

8 § I stället för 7 § första och andra styckena gäller att bud som är lantbrevbärare inte behöver vara närvarande när väljaren gör i ordning ett ytterkuvert för budröst. Ett sådant bud *får* på ytterkuvertet i stället för personnummer ange sitt tjänstgöringsnummer. *Budet ska* intyga att kuvertet har tagits emot från väljaren själv.

I stället för 7 § andra stycket gäller att ett bud som är anställd vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt i stället för personnummer *får* ange sitt tjänstgöringsnummer.

Den som inte har något personnummer eller tjänstgöringsnummer *ska* i stället ange någon motsvarande identifikationsuppgift.

Paragrafen innehåller bestämmelser om lantbrevbärare och dem som är anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt som utför uppdrag som bud. Övervägandena finns i avsnitt 9.3.

Ändringen i *första stycket* innebär att en lantbrevbärare får välja mellan att på ytterkuvertet för budröst ange antingen sitt tjänstgöringsnummer eller sitt personnummer.

Ändringen i *andra stycket* innebär att den som är anställd vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt får välja mellan att på ytterkuvertet för budröst ange antingen sitt tjänstgöringsnummer eller sitt personnummer.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

8 kap.

7 a § Om ett röstmottagningsställe under någon tid när röstmottagning sker inte är tillgängligt för väljare med funktionsnedsättning, får röstmottagarna ta emot dessa väljares valkuvert utanför röstmottagningsstället, om det kan ske under betryggande former.

I paragrafen, som är ny, regleras möjligheten för väljare att i vissa fall lämna sina röster utanför ett röstmottagningsställe. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Av paragrafen följer att det är möjligt för en väljare med funktionsnedsättning att lämna sina röster utanför en vallokal eller en röstningslokal, om lokalen under någon tid under röstmottagningen tillfälligt inte är tillgänglig för honom eller henne. En förutsättning för att röstmottagningen ska få ske utanför röstmottagningslokalen är dock att det kan ske under betryggande former.

Paragrafen motsvarar i sak vad som hittills gällt vid röstning i vallokal enligt hittills gällande 9 kap. 4 § (se även prop. 2001/02:53 s. 102).

10 kap.

7 § Det ska fortlöpande föras anteckningar över röstmottagningen i en röstningslokal.

Om röstmottagningen avbryts ska anteckningarna och de kuvert som tagits emot förvaras på ett säkert sätt under avbrottet.

Anteckningarna och det valmaterial som tagits emot ska också förvaras avskilt och på ett säkert sätt i avvaktan på rösträkningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förande av anteckningar och om förvaring av valmaterial. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Av *tredje stycket*, som är nytt, följer att anteckningar och valmaterial som tagits emot under förtidsröstningen ska förvaras avskilt och på ett säkert sätt i avvaktan på att rösträkningen börjar. Detta innebär att de anteckningar som förts och de kuvert som tagits emot under förtidsröstningen ska förvaras avskilt och i ett låst utrymme. För att kravet på säkerhet ska vara uppfyllt förutsätts att endast den som är behörig har tillgång till utrymmet. Kravet på säker och avskild förvaring omfattar, förutom de anteckningar som förts vid röstmottagningen, allt sådant material – kuvert, röstkort och adresskort m.m. – som tagits emot

från väljare, bud och utlandsmyndigheter eller som översänts från andra valmyndigheter under förtidsröstningen.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

12 kap.

1 § På onsdagen efter valdagen *ska* valnämnden sammanträda för att granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna. Sammanträdet är offentligt. Resultatet av nämndens rösträkning är preliminärt.

Vid sammanträdet *ska* nämnden granska

1. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som till och med valdagen kommit in till nämnden och behållits där,

2. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som röstmottagarna lämnat tillbaka till nämnden enligt 9 kap. 13 §,

3. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som kommit in till nämnden innan någon av de valurnor som sägs i 2 § har tömts, och

4. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som röstmottagarna enligt 9 kap. 12 § lagt in i särskilda omslag.

Granskningen går i tillämpliga delar till på samma sätt som enligt 9 kap. 9–12 §§.

Om det behövs ytterligare tid för att på ett betryggande sätt genomföra rösträkningen, får valnämnden fortsätta sammanträdet för rösträkning på torsdagen efter valdagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om valnämndens preliminära rösträkning. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Av *fjärde stycket*, som är nytt, följer att valnämnderna får fortsätta den preliminära rösträkningen – den s.k. onsdagsräkningen – under torsdagen efter valdagen om det är nödvändigt för att med betryggande säkerhet klara av den preliminära rösträkningen. Det innebär att valnämnden inte på förhand kan planera genomförandet av uppgiften på så sätt att t.ex. granskningen och rösträkningen delas upp på två dagar. Utgångspunkten är alltså fortfarande att arbetet om möjligt ska planeras så att all granskning och rösträkning ska ske under onsdagen.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

7 § När sammanträdet för rösträkning avslutats, *ska* valnämnden till länsstyrelsen genast överlämna

1. nämndens protokoll, och

2. de omslag som nämnden gjort i ordning.

Om länsstyrelsen begär det *ska* nämnden också överlämna röstlängderna.

Om valnämnden med stöd av 1 § fjärde stycket fortsätter sammanträdet på torsdagen efter valdagen, ska nämnden på onsdagen till länsstyrelsen lämna över de omslag som gjorts i ordning för de val som räknats färdigt fram till dess.

I paragrafen regleras vad valnämnden ska överlämna till länsstyrelsen när sammanträdet för den preliminära rösträkningen avslutats helt eller delvis. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Tredje stycket, som är nytt, innebär att de val som räknats färdigt under onsdagen ska redovisas särskilt till länsstyrelsen. Detta innebär att nämnden på onsdagen till länsstyrelsen ska lämna över de omslag som gjorts i ordning för de val som räknats färdigt fram till dess.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

8 § Om rösträkningen avbryts ska de omslag som gjorts i ordning och övrigt valmaterial förvaras på ett säkert sätt.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om säkerheten vid valnämndens preliminära rösträkning. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Av paragrafen följer att de omslag som valnämnden har gjort i ordning och övrigt valmaterial ska förvaras på ett säkert sätt under ett eventuellt avbrott i nämndens preliminära rösträkning.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2014 i fråga om 10 kap. 7 § och i övrigt den 1 januari 2015.

2. Äldre föreskrifter ska tillämpas vid ett omval som hålls på grund av att ett ordinarie val till riksdagen eller landstings- eller kommunfullmäktige i september 2014 upphävts.

Av *första punkten* följer att lagen träder i kraft den 1 augusti 2014 i fråga om 10 kap. 7 § och i övrigt den 1 januari 2015. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Av *andra punkten* följer att äldre föreskrifter ska gälla om det förordnas om omval på grund av att ett ordinarie val till riksdagen eller landstings- eller kommunfullmäktige i september 2014 upphävts. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Sammanfattning av betänkandet E-röstning och andra valfrågor (SOU 2013:24)

E-röstning

Enligt kommitténs bedömning finns det ett värde i sig att göra det enklare och mindre kostnadskrävande för väljarna att utöva sina demokratiska rättigheter. Ett sätt att uppnå det målet är att – under förutsättning att de höga säkerhetskrav som måste ställas på valförfarandet kan uppfyllas – tillåta e-röstning via internet från andra platser än vallokaler och röstningslokaler. En sådan ordning kan också ge väljare med funktionsnedsättningar möjlighet att delta i val på jämlika villkor och underlätta för de som förtidsröstar utanför den egna kommunen och utlandsboende att delta i val. Vidare blir sammanräkningen av rösterna säkrare och valresultatet kan redovisas snabbare. På sikt bör också kostnaderna för val kunna reduceras.

Syftet med att införa e-röstning ska dock inte, vilket måste understrykas, vara att den nuvarande traditionella röstningen i vallokaler och röstningslokaler ska upphöra. E-röstningen ses som ett komplement till det nuvarande manuella systemet. Det innebär att väljare som känner sig främmande inför tekniken även fortsättningsvis ska kunna rösta på det traditionella sättet med pappersvalsedlar i sin vallokal på valdagen eller i en röstningslokal för förtidsröstning.

En ytterligare aspekt på frågan om e-röstning via internet från andra platser än vallokaler och röstningslokaler är att säkerhetskraven måste sättas så högt och förfarandet även i övrigt utformas på ett sådant sätt att väljarnas förtroende för valsystemet inte riskeras.

Det finns enligt kommitténs mening flera skäl för att genomföra omfattande försök innan man generellt öppnar möjlighet för e-röstning i okontrollerade miljöer, dvs. från andra platser än ett röst-mottagningsställe. Ett mycket viktigt skäl är att väljarnas förtroende för förfarandet måste kunna säkerställas. Lika viktigt är att få till stånd en teknisk lösning som uppfyller högt ställda krav på säkerhet. Ett annat skäl är att de problemställningar som rör otillbörlig påverkan av väljare och köp och försäljning av röster kan behöva ytterligare belysas.

Försök fyller flera viktiga funktioner. Försök bör visa om tillräcklig säkerhet kan uppnås med de lösningar som är möjliga. Försök stimulerar till offentlig debatt och kan därmed bidra till att skapa förtroende för systemet.

Den tekniska lösningen bör utformas så att den kan tillämpas både i val- och röstningslokaler och via internet från andra platser.

Kommittén föreslår att det så snart som möjligt, bl.a. för att de norska försöken med e-röstning i samband med stortingsvalet i september 2013 ska kunna följas, tillsätts en utredning med uppdrag att närmare överväga förutsättningarna för att införa ett e-röstningssystem och, om man bedömer att krav på säkerhet m.m. kan uppfyllas, redovisa de juridiska, tekniska och administrativa förutsättningar som enligt utredningens bedömning ska gälla för en försöksverksamhet.

Kommittén förordar i första hand försök med e-röstning via internet i okontrollerade miljöer, men den tekniska lösningen bör utformas så att den kan tillämpas även i vallokaler och röstningslokaler.

Inriktningen för utredningens arbete bör vara att försök med e-röstning ska genomföras vid de allmänna valen 2018. Försöket bör avse samtliga tre val och genomföras i ett representativt urval av kommuner.

I Sverige har sedan länge en bred politisk enighet eftersträvat i frågor som är av central betydelse för demokratin och parlamentarismens funktionssätt. Samtliga riksdagspartier bör därför ges representation i utredningen.

Förtidsröstning

Val- och röstningslokaler

Värdemässigt neutrala lokaler

Enligt vallagen ska varje kommun se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler och röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta. Vilka lokaler som ska användas bestämmer varje kommun. Det ligger i sakens natur att det ofta blir fråga om kommunens egna lokaler, t.ex. kommunkontor, skolor och bibliotek. Men det finns inget som hindrar en kommun att använda lokaler som tillhör någon annan huvudman. Det är ett naturligt krav på de lokaler som används att de av väljarna uppfattas som värdemässigt neutrala. Röstmottagningen bör därför inte äga rum i t.ex. lokaler som har anknytning till religiösa eller politiska sammanslutningar eller liknande och inte heller i lokaler med anknytning till visst företag. Detta bör komma till tydligt uttryck i vallagen.

Röstningslokalernas belägenhet och utformning

Det finns exempel på röstningslokaler i Valprövningsnämndens promemoria Erfarenheter av överklaganden i 2010 års allmänna val där lokalen inte uppfyllde de krav som enligt Valprövningsnämnden bör ställas för att väljare ska vara skyddade under själva valhandlingen.

Enligt kommitténs mening är det av stor vikt för att kunna uppnå ett högt valdeltagande att det finns lätt tillgängliga röstningslokaler. Platser där ett stort antal personer vistas eller passerar är från den synpunkten mycket lämpliga. Samtidigt måste det dock understrykas att det skydd som väljarna har rätt till i en röstningslokal, bl.a. att inte utsättas för politisk propaganda i muntlig, skriftlig eller annan form, måste kunna garanteras. Vidare måste det vara klart vilket område röstmottagarna har befogenhet och skyldighet att upprätthålla sådan ordning som förutsätts för att väljaren ska kunna ostört genomföra sin valhandling.

För att bestämmelserna i 8 kap. 4 § vallagen, som gäller väljarens skydd på ett röstmottagningsställe och röstmottagarnas befogenheter att upprätthålla ordningen, ska kunna tillämpas, måste röstmottagningsstället, enligt kommitténs mening, vara tydligt avgränsat, t.ex. genom avskärmning eller på liknande sätt, så att man skapar ett rum där röstningen sker

Valprövningsnämndens uttalanden i samband med prövning av överklaganden i 2010 års allmänna val har fått stor uppmärksamhet hos kommunerna. Mot denna bakgrund kan man, enligt kommitténs mening, utgå ifrån att kommunerna kommer lägga sig vinn om att röstningslokalerna ges en klar avgränsning i förhållande till omgivande verksamheter. Det angivna kravet bör också klart framgå av vallagen.

Valpropaganda i omedelbar närhet av röstningslokaler

Som Valprövningsnämnden uttalat i sitt beslut angående förtidsröstningen på Stockholms Central, ligger det enligt kommitténs mening närmast till hands att tolka förbudet i 8 kap. 3 § vallagen mot bl.a. politisk propaganda vid röstmottagningsställen så att det inte är begränsat endast till utrymmen som ligger i omedelbar anslutning till röstningslokalen. Hur stort utrymme som omfattas av förbudet torde knappast vara möjligt eller ens lämpligt att precisera i föreskrifter. Bestämmelsen får tolkas med utgångspunkt i dess syfte, nämligen att väljaren ska kunna genomföra sin valhandling i en skyddad och neutral miljö och därför inte får nås av t.ex. politisk propaganda i omedelbar närhet av röstningslokalen. Det är kommunerna genom deras valnämnder vid valet av röstmottagningsställen och de av kommunerna utsedda röstmottagarna som primärt har ansvaret för att förbudet mot politisk propaganda på röstmottagningsställen och utrymmen intill dessa upprätthålls. Men det är också av vikt att partiorganisationerna beaktar kraven i 8 kap. 3 § vallagen när partierna planerar sina valaktiviteter.

Kommittén anser inte att det krävs några ändringar i gällande bestämmelser för att åstadkomma erforderligt skydd för väljarna under röstningen.

Öppettider för förtidsröstningen

Vallagens bestämmelser om att kommunen bestämmer tiden för öppethållande i röstningslokaler för förtidsröstning kompletteras med en minimiregel av innebörd att minst en röstningslokal i varje kommun måste vara öppen för röstmottagning varje dag under den tid röstmottagning får ske och fram till kl. 20.00 valdagen.

Bemanning

Den nuvarande bestämmelsen om att det vid röstmottagning i en röstningslokal för förtidsröstning ska finnas så många röstmottagare som behövs kompletteras med en bestämmelse om att minst två röstmottagare ska vara närvarande vid röstmottagning.

Rekrytering och utbildning

Rekrytering och utbildning av valnämnder och röstmottagare

Kommittén har inte funnit skäl att närmare överväga några formella regler av jävskaraktär när det gäller röstmottagarna. En gräns som kommittén tycker är befogad är att en person som kandiderar på lista inte ska fungera som röstmottagare.

Enligt kommitténs bedömning behövs utbildning inför varje val för både valnämnder och röstmottagare. Kommittén föreslår att bara den som har genomgått erforderlig utbildning för röstmottagare ska få förordnas som röstmottagare.

Den lagstadgade skyldigheten att ta emot ett uppdrag som röstmottagare upphävs.

Ansvaret för utbildning

Länsstyrelsen, som regional valmyndighet, ges ansvaret för utbildningen av valnämnderna i länet.

Valnämnderna ansvarar, som hittills, för utbildningen av röstmottagare.

Valmyndigheten ska, även fortsättningsvis, utveckla och tillhandahålla erforderligt utbildningsmaterial för länsstyrelser och valnämnder.

Hantering av förtidsröster

De föreskrifter om hantering av valmateriel som vallagen innehåller bedöms i huvudsak som tillräckliga för att garantera valsäkerheten och möjliggöra efterföljande kontroller av valförfarandet.

En uttrycklig bestämmelse om att mottagen valmateriel (som härrör från förtidsröstningen), i avvaktan på rösträkningen, ska förvaras avskilt och på ett säkert sätt bör dock införas i vallagen.

Valnämndens preliminära rösträkning (onsdagsräkningen)

Om det är nödvändigt för att med betryggande säkerhet klara av den preliminära rösträkningen får valnämnderna fortsätta den rösträkning som enligt nuvarande regler ska ske på onsdagen efter valet under ytterligare en dag.

Fortsätter sammanträdet på torsdagen efter valdagen ska de val som räknats färdigt under onsdagen redovisas särskilt till länsstyrelsen.

Förtidsröstning vid omval

I de kommuner som omvalet gäller ska det finnas röstningslokaler som i fråga om öppethållande, tillgänglighet och lokalisering ger väljarna goda möjligheter att rösta.

I kommuner utanför omvalsområdet ska det finnas minst en röstningslokal som under hela förtidsröstningsperioden ger väljarna möjligheter att rösta. Senast en vecka efter beslutet om omval ska kommunerna utanför omvalsområdet meddela Valmyndigheten var och när förtidsröstning inom kommunen kan ske.

Deltagande i val för personer med funktionsnedsättning

Tillgängligheten till vallokaler och röstningslokaler för förtidsröstning

Den nuvarande möjligheten för en kommun att, efter dispens, använda en lokal för röstmottagning som inte uppfyller kraven på tillgänglighet tas bort.

Möjligheten att i vissa fall kunna avge en röst utanför en vallokal ska gälla vid all röstmottagning, alltså även vid röstmottagning i röstningslokal under förtidsröstningen.

Biträde åt väljaren vid röstning

En bestämmelse införs i vallagen som klargör att väljare som inte själva kan göra i ordning sina röster får anlita inte bara röstmottagarna utan även en enskild person som hjälper dem vid röstningen.

För att stärka skyddet för valhemligheten i dessa fall införs i vallagen en uttrycklig tystnadsplikt för enskild som hjälper en väljare att rösta.

Budröstning

Budröstning och ambulerande röstmottagning

Väljare som på grund av sjukdom, funktionshinder eller ålder inte kan ta sig till sin vallokal eller en röstningslokal för förtidsröstning ska på begäran få lämna sina röster i bostaden till särskilt förordnade röstmottagare, två s.k. *ambulerande röstmottagare*. Om en väljare i ett sådant fall, på grund av funktionshinder eller liknande, inte själv kan göra i ordning sina röster, ska han eller hon, under samma förutsättningar som i en vallokal eller röstningslokal, på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna eller av en enskild person i samband med röstmottagningen.

Den nuvarande möjligheten att rösta med hjälp av anhöriga och vårdare som bud behålls. Av kommunerna förordnade bud ersätts med de av kommunerna förordnade röstmottagarna.

Förfarandet vid budröstning

Vittne och bud ska inte längre ange sina adresser på ytterkuvertet för budröst.

Väljare som röstar genom bud ska, utöver vad som nu gäller, även intyga att han eller hon för varje val han eller hon deltar i själv har lagt en valsedel i ett valkuvert.

Vissa EU-medborgares rösträtt och valbarhet i kommunala val och val till Europaparlamentet

Bestämmelserna om rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige i 4 kap. 2 § kommunallagen utvidgas till att omfatta

även unionsmedborgare som senast på valdagen fyller 18 år och är bosatta i kommunen men som inte är folkbokförda där, eftersom de, utan att tillhöra främmande makts beskickning, har full diplomatisk immunitet. Detta innebär att dessa personer inte bara kan rösta och är valbara i val till kommunfullmäktige utan också i val till landstingsfullmäktige och i val till Europaparlamentet.

Unionsmedborgare som getts rösträtt utan att vara folkbokförda här i landet måste för att få utöva sin rösträtt vid val till kommun- och landstingsfullmäktige och vid val till Europaparlamentet anmäla senast 30 dagar före valdagen skriftligen hos den centrala valmyndigheten respektive länsstyrelsen att de vill bli upptagna i röstlängden.

Ökade möjligheter att lämna särskild personröst

I stället för att som nu anses som obefintlig ska en tillskriven kandidat för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater beaktas vid sammanräkningen, under förutsättning att det är fråga om en kandidat som partiet har anmält. Väljaren ska då anses ha lämnat en personröst för den kandidaten. Om flera namn skrivs till får den första kandidaten väljarens personröst, om det är fråga om en kandidat som partiet har anmält. Övriga tillskrivna kandidater betraktas, liksom enligt gällande lag, som obefintliga.

Ikraftträdande och genomförande

Kommittén förordar att de framlagda förslagen ska kunna tillämpas första gången vid de allmänna valen 2014.

Kommitténs lagförslag

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (2005:837)

dels att 9 kap. 4 § ska upphöra att gälla,

dels att 3 kap. 2–5 §§, 4 kap. 20 och 21 §§, 7 kap. 1–3, 5, 7 och 8 §§, 10 kap. 7 §, 12 kap. 1 och 7 §§ och 13 kap. 8 § samt rubriken närmast före 4 kap. 20 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas fem nya paragrafer, 4 kap. 20 a och 21 a §§, 7 kap. 3 a § och 8 kap. 10 a § samt närmast före 4 kap. 21 a §, 7 kap. 3 a § och 8 kap. 10 a § nya rubriker av följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas ett nytt kapitel, 16 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 §

Länsstyrelsen är regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val.

Länsstyrelsen är regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val *och för utbildning av valnämnderna.*

3 §

I varje kommun *skall* det finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val.

I varje kommun *ska* det finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val.

Att kommunerna *skall* se till att det finns *en vallokal för varje valdistrikt* framgår av 4 kap. 20 §.

Att kommunerna *ska* se till att det finns *lokaler för röstmottagning* framgår av 4 kap. 20 §.

I val som gäller hela landet ansvarar varje kommun också för att det i kommunen finns röstningslokaler som i fråga om öppethållande, tillgänglighet och lokalisering ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Om en kommun anser att det av särskilda skäl finns behov av att som röstningslokal använda en lokal som inte uppfyller kravet på tillgänglighet, skall saken underställas länsstyrelsen. Kommunen skall ange varför någon annan lokal inte kan användas i stället och vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att komma till rätta med bristen inför senare val. Länsstyrelsen beslutar därefter om

4 §

På varje röstmottagningsställe *skall* det finnas så många röstmottagare som behövs för att röstmottagningen *skall* kunna genomföras.

För varje valdistrikt *skall* det utses minst fyra röstmottagare, varav en ordförande och en ersättare för ordföranden. Vid röstmottagningen *skall* minst tre av röstmottagarna vara närvarande i vallokalen. En av dessa *skall* vara ordföranden eller ordförandens ersättare.

På varje röstmottagningsställe *ska* det finnas så många röstmottagare som behövs för att röstmottagningen *ska* kunna genomföras.

För varje valdistrikt *ska* det utses minst fyra röstmottagare, varav en ordförande och en ersättare för ordföranden. Vid röstmottagningen *ska* minst tre av röstmottagarna vara närvarande i vallokalen. En av dessa *ska* vara ordföranden eller ordförandens ersättare.

Vid röstmottagning i en röstningslokal ska minst två röstmottagare vara närvarande.

5 §

Röstmottagare förordnas av valnämnden. Röstmottagare hos en utlandsmyndighet förordnas dock av myndighetens chef. Om valnämnden har beslutat att röstmottagning *skall* äga rum på ett sjukhus, en kriminalvårdsanstalt, ett häkte eller någon liknande inrättning, får nämnden överlåta åt den som är chef för inrättningen att förordna röstmottagare där.

Alla som är valbara till ledamöter i valnämnden är skyldiga att ta emot ett uppdrag som röstmottagare i ett valdistrikt, om de inte har ett giltigt hinder.

Röstmottagare förordnas av valnämnden. Röstmottagare hos en utlandsmyndighet förordnas dock av myndighetens chef. Om valnämnden har beslutat att röstmottagning *ska* äga rum på ett sjukhus, en kriminalvårdsanstalt, ett häkte eller någon liknande inrättning, får nämnden överlåta åt den som är chef för inrättningen att förordna röstmottagare där.

Som röstmottagare får förordnas endast den som har fått erforderlig utbildning.

4 kap.

Vallokaler

Varje kommun *skall* se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas *som vallokaler* och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Vallokaler och röstningslokaler

20 §

Varje kommun *ska* se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas *för röstmottagning* och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

För varje valdistrikt *skall* det finnas en vallokal.

Om en kommun anser att det av särskilda skäl finns behov av att använda en vallokal som inte uppfyller kravet på tillgänglighet, skall det förfarande som anges i 3 kap. 3 § sista stycket tillämpas.

För varje valdistrikt *ska* det finnas en vallokal. *Därutöver ska i varje kommun finnas ett erforderligt antal röstningslokaler för förtidsröstning.*

Den centrala valmyndigheten bestämmer, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), hos vilka svenska utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler.

20 a §

En lokal för röstmottagning ska inte ha anknytning till viss politisk eller religiös sammanslutning eller till visst företag.

En lokal för röstmottagning ska vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att väljare inte hindras eller störs under röstningen.

21 §

En vallokal *skall* vara öppen för röstning

1. vid val till Europaparlamentet: mellan klockan 8.00 och 21.00,
2. vid övriga val: mellan klockan 8.00 och 20.00.

Om väljarna i ett valdistrikt ändå har tillräckligt goda möjligheter att rösta, får kommunen bestämma att de öppettider som sägs i första stycket *skall* begränsas för en viss vallokal. En vallokal måste dock alltid vara öppen

1. vid val till Europaparlamentet: minst mellan klockan 9.00 och 13.00 samt mellan klockan 17.00 och 21.00,
2. vid övriga val: minst mellan klockan 9.00 och 13.00 samt mellan klockan 17.00 och 20.00.

En vallokal *ska* vara öppen för röstning

1. vid val till Europaparlamentet: mellan klockan 8.00 och 21.00,
2. vid övriga val: mellan klockan 8.00 och 20.00.

Om väljarna i ett valdistrikt ändå har tillräckligt goda möjligheter att rösta, får kommunen bestämma att de öppettider som sägs i första stycket *ska* begränsas för en viss vallokal. En vallokal måste dock alltid vara öppen

1. vid val till Europaparlamentet: minst mellan klockan 9.00 och 13.00 samt mellan klockan 17.00 och 21.00,
2. vid övriga val: minst mellan klockan 9.00 och 13.00 samt mellan klockan 17.00 och 20.00.

Kommunen bestämmer vilka dagar och tider en röstningslokal ska vara öppen för röstning. I varje kommun ska dock minst en röstningslokal vara öppen varje dag under den tid

förtidsröstningen får ske och fram till klockan 20.00 valdagen.

Om kommunen avser att begränsa öppethållandet i en vallokal, *skall* kommunen samråda med länsstyrelsen innan den beslutar i saken. Kommunen *skall* ange varför den gjort bedömningen att väljarna får tillräckligt goda möjligheter att rösta trots begränsningen.

Om kommunen avser att begränsa öppethållandet i en vallokal, *ska* kommunen samråda med länsstyrelsen innan den beslutar i saken. Kommunen *ska* ange varför den gjort bedömningen att väljarna får tillräckligt goda möjligheter att rösta trots begränsningen.

Röstmottagningslokaler vid omval

21 a §

I de kommuner som valet gäller ska finnas lokaler för röstmottagning i enlighet med bestämmelserna i 20 §.

I övriga kommuner ska finnas minst en röstningslokal som ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Röstningslokalerna ska hållas öppna enligt bestämmelserna i 21 §.

Kommuner som avses i andra stycket ska senast en vecka efter beslut om omval meddela den centrala valmyndigheten var och när förtidsröstning inom kommunen kan ske.

7 kap.

1 §

Röstning äger rum på röstmottagningsställen. Väljare röstar i första hand i sin vallokal på valdagen. De kan också före eller under valdagen rösta i röstningslokaler som kommunerna eller utlandsmyndigheterna har inrättat. Väljare får dessutom i vissa fall rösta genom bud eller brev.

Röstning äger rum på röstmottagningsställen. Väljare röstar i första hand i sin vallokal på valdagen. De kan också före eller under valdagen rösta i röstningslokaler som kommunerna eller utlandsmyndigheterna har inrättat. Väljare får dessutom i vissa fall lämna sina röster till ambulering röstmottagare eller rösta genom bud eller brev.

Den centrala valmyndigheten bestämmer, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), hos vilka

2 §

För att göra i ordning en röst
skall väljarna för varje slag av val
de vill delta i

1. ta en valsedel,
2. lägga in valsedeln i ett
valkuvert utan att vika den, och
3. försluta valkuvertet.

Väljare som vill lämna en
särskild personröst *skall* på
valsedeln markera detta i det
särskilda utrymme för personröst
som finns vid den kandidat som de
helst vill se vald.

Om en väljare skriver till en
kandidat på en valsedel för ett
parti som inte *registrerat sin
partibeteckning eller* anmält
kandidater enligt 2 kap., *skall*
väljaren anses ha lämnat en
personröst för den kandidaten. Har
flera kandidater skrivits till på en
sådan valsedel, *skall* väljaren
anses ha lämnat en personröst för
den första kandidaten.

För att göra i ordning en röst *ska*
väljarna för varje slag av val de
vill delta i

1. ta en valsedel,
2. lägga in valsedeln i ett
valkuvert utan att vika den, och
3. försluta valkuvertet.

Väljare som vill lämna en
särskild personröst *ska* på
valsedeln markera detta i det
särskilda utrymme för personröst
som finns vid den kandidat som de
helst vill se vald.

Om en väljare skriver till en
kandidat på en valsedel för ett
parti som inte anmält kandidater
enligt 2 kap., *ska* väljaren anses ha
lämnat en personröst för den
kandidaten. Har flera kandidater
skrivits till på en sådan valsedel,
ska väljaren anses ha lämnat en
personröst för den första
kandidaten. *Detsamma gäller om
en väljare skriver till en kandidat
på en valsedel för ett parti som
anmält kandidater enligt 2 kap.,
under förutsättning att kandidaten
är anmäld.*

Valsedlar och valkuvert får inte förses med obehöriga märkningar.

3 §

Väljare *skall* göra i ordning sina
röster bakom en valskärm och
därefter lämna valkuverten till
röstmottagarna.

Väljare som på grund av
funktionshinder eller liknande inte
själva kan göra i ordning sina
röster, *skall* på begäran få hjälp
med detta av röstmottagarna i den
utsträckning som behövs.

Väljare *ska* göra i ordning sina
röster bakom en valskärm och
därefter lämna valkuverten till
röstmottagarna.

Väljare som på grund av
funktionsnedsättning eller liknande
inte själva kan göra i ordning sina
röster, *ska* på begäran få hjälp med
detta av röstmottagarna i den
utsträckning som behövs. *Väljare
får också anlita någon annan
person som hjälper väljaren vid
röstningen.*

3 a §

Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får i stället på begäran lämna sina valsedlar till särskilt förordnade röstmottagare (ambulerande röstmottagare).

Utöver de allmänna bestämmelser om röstning och röstmottagning som finns i 7 och 8 kap. tillämpas bestämmelserna i 10 kap. om röstmottagning i röstningslokal.

5 §

Följande personer får vara bud:
 1. väljarens make eller sambo samt väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon,
 2. de som yrkesmässigt eller på liknande sätt ger väljaren vård eller som annars brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,
 3. de som särskilt har förordnats av kommunen att vara bud,
 4. av Posten AB anställda lantbrevbärare,
 5. anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.
 Ett bud *skall* ha fyllt 18 år.

Följande personer får vara bud:
 1. väljarens make eller sambo samt väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon,
 2. de som yrkesmässigt eller på liknande sätt ger väljaren vård eller som annars brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,
 3. av Posten AB anställda lantbrevbärare,
 4. anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.
 Ett bud *ska* ha fyllt 18 år.

7 §

Väljare som vill rösta genom bud *skall*
 1. i närvaro av budet och ett vittne lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för budröst,
 2. klistra igen ytterkuvertet,
 3. på kuvertet
 a) intyga att de gjort i ordning valkuvert och ytterkuvertet på

Väljare som vill rösta genom bud *ska*
 1. för varje val själv lägga en valsedel i ett valkuvert,
 2. i närvaro av budet och ett vittne lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för budröst,
 3 klistra igen ytterkuvertet,
 4. på kuvertet
 a) intyga att de gjort i ordning valkuvert och ytterkuvertet på

detta sätt och att valkuvert inte har gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet; väljare som avses i 4 § första stycket *skall* dessutom på ytterkuvertet intyga att de uppfyller kraven för att få budrösta,

b) ange sitt namn och sitt personnummer.

På ytterkuvertet *skall* vittnet och budet ange sina

1. namn,
2. personnummer,
3. *adresser*,

och intyga att väljaren själv har gjort det som sägs i första *och andra styckena* samt att de inte känner till något som gör att de uppgifter som väljaren har lämnat inte är riktiga. Vidare *skall* det antecknas vilken av de i 5 § första stycket angivna kategorierna som är tillämplig på budet.

Ett vittne *skall* ha fyllt 18 år.

detta sätt och att valkuvert inte har gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet; väljare som avses i 4 § första stycket *ska* dessutom på ytterkuvertet intyga att de uppfyller kraven för att få budrösta,

b) ange sitt namn och sitt personnummer.

På ytterkuvertet *ska* vittnet och budet ange sina

1. namn,
2. personnummer,

och intyga att väljaren själv har gjort det som sägs i första *stycket 2–4* samt att de inte känner till något som gör att de uppgifter som väljaren har lämnat inte är riktiga. Vidare *ska* det antecknas vilken av de i 5 § första stycket angivna kategorierna som är tillämplig på budet.

Ett vittne *ska* ha fyllt 18 år.

8 §

I stället för vad som sägs i 7 § första och andra styckena gäller att bud som är lantbrevbärare inte behöver vara närvarande när väljaren gör i ordning ett ytterkuvert för budröst. Ett sådant bud *skall* på ytterkuvertet i stället för personnummer *och adress* ange sitt tjänstgöringsnummer *samt* intyga att kuvertet har tagits emot från väljaren själv.

I stället för vad som sägs i 7 § andra stycket gäller att ett bud som är anställd vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt i stället för personnummer *och adress* får ange sitt tjänstgöringsnummer.

Den som inte har något personnummer eller tjänstgöringsnummer *skall* i stället ange någon motsvarande identifikationsuppgift.

I stället för vad som sägs i 7 § första och andra styckena gäller att bud som är lantbrevbärare inte behöver vara närvarande när väljaren gör i ordning ett ytterkuvert för budröst. Ett sådant bud *får* på ytterkuvertet i stället för personnummer ange sitt tjänstgöringsnummer. *Budet ska* intyga att kuvertet har tagits emot från väljaren själv.

I stället för vad som sägs i 7 § andra stycket gäller att ett bud som är anställd vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt i stället för personnummer får ange sitt tjänstgöringsnummer.

Den som inte har något personnummer eller tjänstgöringsnummer *ska* i stället ange någon motsvarande identifikationsuppgift.

8 kap.***Mottagning av röster som väljaren lämnar utanför ett röstmottagningsställe*****10 a §**

Är ett röstmottagningsställe under någon tid inte tillgängligt för väljare med funktionsnedsättning, får röstmottagarna ta emot deras valkuvert utanför röstmottagningsstället, om det kan ske under betryggande former.

10 kap.**7 §**

Det *skall* fortlöpande föras anteckningar över röstmottagningen i en röstningslokal.

Om röstmottagningen avbryts *skall* anteckningarna och de kuvert som tagits emot förvaras på ett säkert sätt under avbrottet.

Det *ska* fortlöpande föras anteckningar över röstmottagningen i en röstningslokal.

Om röstmottagningen avbryts *ska* anteckningarna och de kuvert som tagits emot förvaras på ett säkert sätt under avbrottet.

I avvaktan på att rösträkningen sker ska mottagen valmateriel förvaras avskilt och på ett säkert sätt.

12 kap.**1 §**

På onsdagen efter valdagen *skall* valnämnden sammanträda för att granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna. Sammanträdet är offentligt. Resultatet av nämndens rösträkning är preliminärt.

Vid sammanträdet *skall* nämnden granska

1. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som till och med valdagen kommit in till nämnden och behållits där,

2. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som röstmottagarna lämnat tillbaka till nämnden enligt 9 kap. 13 §,

På onsdagen efter valdagen *ska* valnämnden sammanträda för att granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna. Sammanträdet är offentligt. Resultatet av nämndens rösträkning är preliminärt.

Vid sammanträdet *ska* nämnden granska

1. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som till och med valdagen kommit in till nämnden och behållits där,

2. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som röstmottagarna lämnat tillbaka till nämnden enligt 9 kap. 13 §,

3. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som kommit in till nämnden innan någon av de valurnor som sägs i 2 § har tömts, och

4. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som röstmottagarna enligt 9 kap. 12 § lagt in i särskilda omslag.

Granskningen går i tillämpliga delar till på samma sätt som enligt 9 kap. 9–12 §§.

3. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som kommit in till nämnden innan någon av de valurnor som sägs i 2 § har tömts, och

4. fönsterkuvert och omslagskuvert för brevröst som röstmottagarna enligt 9 kap. 12 § lagt in i särskilda omslag.

Om ytterligare tid behövs för att på ett betryggande sätt genomföra rösträkningen får valnämnden fortsätta sammanträdet på torsdagen efter valdagen.

När sammanträdet för rösträkning avslutats, *skall* valnämnden till länsstyrelsen genast överlämna

1. nämndens protokoll, och
2. de omslag som nämnden gjort i ordning.

Om länsstyrelsen begär det *skall* nämnden också överlämna röstlängderna.

7 §

När sammanträdet för rösträkning avslutats, *ska* valnämnden till länsstyrelsen genast överlämna

1. nämndens protokoll, och
2. de omslag som nämnden gjort i ordning.

Om valnämnden, med stöd av 1 § fjärde stycket, fortsätter sammanträdet på torsdagen efter valdagen ska de val som räknats färdigt under onsdagen redovisas särskilt till länsstyrelsen.

Om länsstyrelsen begär det *ska* nämnden också överlämna röstlängderna.

13 kap.

8 §

Ett kandidatnamn på en valsedel *skall* anses obefintligt om

1. kandidaten inte är valbar eller det inte framgår klart vem som avses,
2. kandidaten skrivits till på en valsedel som gäller för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater enligt 2 kap., eller

3. kandidaten inte är anmäld och

Ett kandidatnamn på en valsedel *ska* anses obefintligt om

1. kandidaten inte är valbar eller det inte framgår klart vem som avses,
2. kandidaten, *i annat fall än som avses i 7 kap. 2 § tredje stycket sista meningen*, skrivits till på en valsedel som gäller för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater enligt 2 kap., eller

3. kandidaten inte är anmäld och

finns på valsedel för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater enligt 2 kap.

Kandidatnamnen på en valsedel skall vidare anses obefintliga om

1. valsedeln upptar kandidater men inte är försedd med ett markerat utrymme för personröstning,

2. det lämnats mer än en särskild personröst eller det inte framgår vem personrösten avser,

3. markering för den särskilda personrösten kan antas ha gjorts maskinellt, eller

4. ordningen mellan kandidaterna inte framgår klart.

Kandidatnamn *skall* inte anses obefintliga på grund av att de strukits från en valsedel som upptar kandidater. I 7 kap. 2 § tredje stycket finns särskilda bestämmelser för det fall en väljare skriver till kandidater på en valsedel för ett parti som inte registrerat sin partibeteckning eller anmält kandidater enligt 2 kap.

finns på valsedel för ett parti som anmält kandidater enligt 2 kap.

Kandidatnamnen på en valsedel ska vidare anses obefintliga om

1. valsedeln upptar kandidater men inte är försedd med ett markerat utrymme för personröstning,

2. det lämnats mer än en särskild personröst eller det inte framgår vem personrösten avser,

3. markering för den särskilda personrösten kan antas ha gjorts maskinellt, eller

4. ordningen mellan kandidaterna inte framgår klart.

Kandidatnamn *ska* inte anses obefintliga på grund av att de strukits från en valsedel som upptar kandidater. I 7 kap. 2 § tredje stycket finns särskilda bestämmelser för det fall en väljare skriver till kandidater på en valsedel.

16 kap. Tystnadsplikt

1 §

Den som, genom att lämna biträde åt en väljare, har fått kännedom om hur väljaren har röstat vid val enligt denna lag, får inte obehörigen röja eller utnyttja uppgifterna.

I fråga om den som är röstmottagare eller annars fullgör en uppgift i det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2013:24)

Yttrande över betänkandet har avgetts av Valprövningsnämnden, Riksdagens ombudsmän, Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Norrbottens län, Justitiekanslern, Valmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Skatteverket, Statskontoret, Hjälpmedelsinstitutet, Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam), Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Uppsala universitet, juridiska fakulteten och statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, juridiska fakulteten och statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, juridiska fakulteten och statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet, juridiska institutionen, Post- och telestyrelsen, Digitaliseringskommissionen, Aneby kommun, Arvika kommun, Borlänge kommun, Falkenbergs kommun, Gotlands kommun, Göteborgs kommun, Hudiksvalls kommun, Härnösands kommun, Jönköpings kommun, Karlshamns kommun, Linköpings kommun, Luleå kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Mölndals kommun, Nacka kommun, Stockholms kommun, Tierps kommun, Umeå kommun, Uppsala kommun, Varbergs kommun, Vänersborgs kommun, Västerås kommun, Växjö kommun, Åmål kommun, Örebro kommun, Skåne läns landsting, Stockholms läns landsting, Värmlands läns landsting, Västmanlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Handikappförbunden (HSO), Stiftelsen för internetinfrastruktur, .se, Sveriges Kommuner och Landsting, samt Synskadades Riksförbund.

Försvarets radioanstalt, Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten och SOM-institutet, Sametinget, E-delegationen, Borås kommun, Eskilstuna kommun, Gävle kommun, Helsingborgs kommun, Härryda kommun, Jokkmokks kommun, Norrköpings kommun, Oskarshamns kommun, Sigtuna kommun, Västerviks kommun, Östersunds kommun, Hallands läns landsting, Norrbottens läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Användarforum, Europeiska centret för förebyggande och kontroll av sjukdomar, Funka Nu, Lika Unika, Nätverket Unga för Tillgänglighet, Organisationen för det globala nätverket för vattenfrågor och Svenska Samernas Riksförbund (Sámiid riikkasearvi) har avstått från att lämna något yttrande.

Yttranden har också inkommit från Diskrimineringsombudsmannen och Riks-Klippan.